

DOMOVINA

Oglasi:

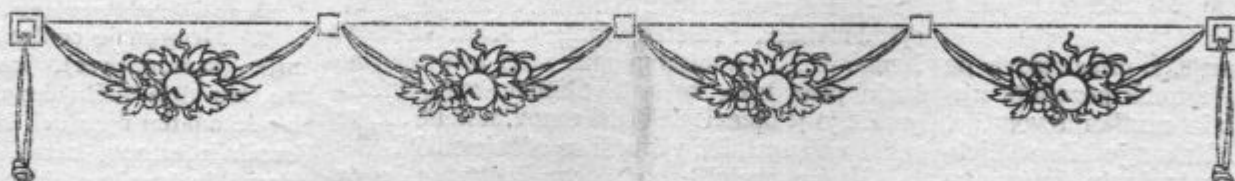
za 1 mm × 60 inseratnega stolpca mali 80 vinarjev,
gradni 1-20 K, poslano, posmrtnice in reklame 2 K.
Večkratne objave popust.

Izhaja ob ponedeljkih, sredah in petkih.

Upravništvo „Domovine“ v Ljubljani, Sodna ulica 8.
Uredništvo „Domovine“, Miklošičeva c. 16, Tel. 72.

Naročnina:

Za celo „Domovino“ (trikrat na teden) mesečno 3 K,
četrtno 9 K, polletno 18 K, celoletno 36 K.
Petkova številka mesečno 1 K, četrtno 3 K, pol-
letno 6 K, celoletno 12 K.

Pozdravljen, kraljedič Jugoslavije!

Po tisočletnem robstvu pozdravlja danes slovenski del našega naroda prvič svojega vladarja, svojega voditelja, svojega velikega sina v beli Ljubljani, sprejema ga plamtečega srca, da mu pokaže svoje lepe kraje, razodene svojo vdanost in ljubezen in da ponovi pred njim prisego zvestobe mladi narodni slobodi, narodnemu in državnemu jedinstvu, katerega čuvar je sin slavnih voditeljev za osvobodjenje Jugoslovenstva Prestolonaslednik in Regent Aleksander Karagjorgjevič.

Lepoto zmage meri vojak po ostrogi borbe. Svetloba današnjega dne se da izmeriti samo na temi našega robstva. Kdor hoče prav razumeti, kaj se godi danes v naših srcih, ta mora zatisniti oči in se zamisliti daleč nazaj.

Bilo je l. 1903, ko je izbral srbski narod kraljem Petra Karagjorgjeviča. Tedaj je izšel prvi jasni žarek tudi v Slovenijo. Peščica umetnikov in dijakov je hitela v Beograd. Tam smo prvič klicali PETRU KRALJU JUGOSLOVENOV. Tam pa smo se tudi dogovarjali, kako bi zanetili iskro v plamen.

Kulturno delo in jugoslovenska ideja, s tem programom smo se pripravljali na veliko odločitev. Ni nam žal krvi l. 1908. na ljubljanski ulici. Utrdila nas je v aneksijski borbi.

L. 1912. je jugoslovenska misel branila hrbet Srbiji, ki je obračunila s Turčinom. Nato pa je začela jasnejša iredenta.

L. 1914. nas ni še našlo pripravljenih. A kar je bilo našega duha, to je znalo, kaj ima delati v avstrijskih vrstah.

Prišle so preko nas vse strahote vojne. Ko je Beograd prvič pal, smo zaplakali. A ko je pal drugič, nam je žgoče železo presunilo srce. Oktober, november, december 1915.! Najtežji so bili ti dnevi našega življenja...

Ko pa smo videli, da mučenica-Srbija vstaja, smo se začeli sramovati. Premalo smo bili delali. Preveč smo se zanašali na pomoč od zunaj. Že je jugoslovenska setev zorela. Treba ji le dati pravo barvo. Ko se spominjamo na vse notranje borbe proti moralnim silam avstrijske vojske in direktnega dela jugoslovenske „maffie“ za njeno uničenje, ko se spomnimo ljutih borb v parlamentu dunajskem, ki vsled njih ni postal rešitelj, ampak grobokop Avstrije, kako smo vsak poskus kompromisa te države z Jugoslovani že v prvi kali ubijali, boječ se polovičarskega izida, ko se spomnimo na vse one plašljivce in oportuniste, na neverne Tomaže, ki so metali polena, ko se spomnimo, kako je ljudstvo dobro umelo končni smisel majniške

deklaracije, mi pa smo na vso moč hiteli, da njeno lažno stran o „okviru in Habsburgovcih“ izbrišemo, ko se spominimo na borbe za čisti naš program, izražen v memorandumu na mirovno konferenco v Brestu Litovskem — tedaj se nam zdi še stokratna sreča, da smo doživeli današnji dan.

Mi ne pozabljamo. Nasprotno: ko danes gledamo, kako prepričano slave ta presrečni dan tudi vsi tisti, ki niso verovali ali pa niso želeli, se z neizrekljivim zadovoljstvom radi sami umikamo v stran. Saj ni lepšega dokaza kako velika je zmaga Jugoslavije.

Danes je v duhu z nami tudi NEODREŠENA DOMOVINA. Tudi nji bodi posvečena naša misel. Pod vodstvom Karadjordjevičev pride veliki dan njene svobode! Prestolonaslednik je vodja naše krasne zmagoslavne vojske, ki je strah po številu jačjih, po srcu pa slabotnih grabežljivih sosedov.

ISKRENO POZDRAVLJEN NA SLOVENSKI ZEMLJI KRALJEVIČ JUGOSLAVIJE! Ni nam treba danes ponosno priseči. Prisegli smo že leta 1903., ko smo Tvojega Prevzvišenega očeta in Tebe pozdravljali na potu h krunisanju. To prisego smo držali in jo bomo. Kakor smo bili prej revolucionarji, tako hočemo biti svoji državi dobri vojaki, kamorkoli nas postavi domovina. Kakor pred leti, tako še danes vidimo, da mladi Jugoslaviji treba stalne smeri, ki jo more dati le narodna dinastija.

V poldrugem letu je Jugoslavija ogromno napredovala. Beli orel se dviga vedno više. Le dvigni se še bolj in vodi nas! Vodi nas na zapad in na sever, da spasimo najmilejše brate. Vodi nas v vztrajno delo za kulturo in za pravico, da bo ves narod srečen. Pozdravljen, beli orel, v Sloveniji. Slovenija je Tvoja!

Dr. VLADIMIR KNAFLIČ:

Ideja narodnega jedinstva.

Takozvana avstrijska revolucija v novembru 1. 1918. je pustila kipe cesarja in Radeckega na svojih mestih. Šele nekaj tednov kasneje se je mladina naveličala čakati in jih je v noči potegnili s piedestala.

Za razumevanje revolucije, ki meče cesarje pa pušča njihove spomenike, je treba poznanja njenih pogojev. Takšna je bila nemška revolucija. Avstrijska ni bila niti to. Kakor je bilo v Ljubljani na uglednem mestu godrnjanja, ko je mladina po predolgem čakanju odstranila spomenike, tako je bilo marsikje po Avstriji in tudi pri nas mnogo presenečenja, ko so zagledali nekega dne, da so jim čez noč ukradli ne samo spomenike, marveč Radeckega in Franca Jožefa in persona.

Bili so presenečeni. Kam se naj obrnejo sedaj?

Ti ljudje, ki so čez noč izgubili notranjo svojo oporo, niso bili prožeti z idejo narodnega jedinstva. Živeli so vse svoje življenje v strahu božjem in dajali cesarju, kar je cesarjevega. Resolucije stare liberalne stranke, ki nima ničesar skupnega z demokratizmom in demokrati, so govorile o narodnem jedinstvu megleno in neodločno, resolucije takrat še večinske katoliške stranke pa so poznale samo Slovence in Hrvate, govorile samo o njunem jedinstvu in slogi in pomagale groziti s pestjo preko Save. Nosilci toposti in neodločnosti so pohlevno stopicali za onimi, ki so za vodstvo v avtonomni deželi šli in prodali najvišje, kar si je narod bil ohranil. Malo pred formalnim odločenjem smo v duši doživeli največje narodno ponižanje, ko se ponižal sam. Ti ljudje so potem, ko so jim preko noči ukradli spomenike in cesarje, sami sebi ušli v republikanstvo, toda ne v ono ponosno samostojno mišljenje, ki ga še danes ima i gorenjski i šumadinski kmet v kljub Turku in Avstriji, marveč v ono oportuno vaško republikanstvo, ki odpira oligarhične vidike.

Toda prelom med duševno starimi in mladimi ni prišel šele 1. 1918. Bilo je že precej prej več skupin z radikalnimi ali ilirskimi itd. imeni. Niso precizirale svojih idej in vendar so za neposredno prošlost največjega pomena. Z največjim elanom so naglašale idejo narodnega jedinstva za centralni problem, okrog katerega se šele nizajo vsi ostali.

Tu bi trebalo govoriti o dveh velikih strujah evropskega duševnega življenja, ki jih samo označam z imeni Rousseau in Voltaire ter Dostojevski in Tolstoj. Kakor je francoska prosvetljena literatura 18. stoletja, tako je ruska 19. stoletja na vsak korak revolucionarna in združuje zapadni evropski ideal svobode z ruskim. Naj samo spominam na pomen tega slovanstva na miselni razvoj človeštva in na socialne in politične pokrete 19. stoletja, ki je rodilo to vojno in to revolucijo. Od dekabristov dalje je slovanstvo trpelo in se borilo. Toda najhujša borba ni bila ona proti Wilhelmu, Francu Jožefu in Nikolaju, marveč ono iskanje prave smeri in našega nacionalnega bistva. Že dekabrist Pestel je spoznal, da je značaj 19. stoletja borba ljudstva proti aristokraciji. Nacionalizem zapadnega in južnega Slovanstva ni bil nič drugega. Naš nacionalizem je bil vedno demokratičen v širokem zmislu besede in duševno revolucionaren. Ideja narodnega jedinstva Jugoslovanov je pomagala raznesti Turčijo in Avstrijo

in Ogrsko. Sedaj je Italija v nevarnosti. To je v bistvu ravno isti demokrati in nacionalni pojav, kakor ga opazamo pri vseh revolucijah, od francoske do ruske. Bistvene razlike med pojavi ni, samo med dimenzijami. Idejno smemo šteti med svoje prednike vse one, ki so kadarkoli služili človeštvu. Hugo, Zola, Ibsen, Lasalle, Garibaldi, Pestel, Bakunin, Owen, Novikov, Mazzini, Masaryk, Havliček, Prešeren, Gaj, Obradović, Sava Nemanjić... Ta miselna smer šteje za svoje Cankarja prav tako, kakor Podlimbarskega, in Župančič jo je opisal: „Borilci eonov minolih...“, vsi veliki vaši svetniki, vsi naši so sobojevniki“.

Glavno obeležje narodnega jedinstva je duševno revolucionarno in dejansko revolucionarno. Tu raja, tam beg, tu Knecht, tam Herr, Tot nem ember. Raja, Knecht, Tot, tri tuje besede, turška, nemška in madjarska, so pomenila Srba, Hrvata, Slovence. Proti svojim gospodarjem smo se borili, z orožjem, s šolami, zakoni, organizacijo, eksportom. Vojna nas je osvobodila vse. Dala nam je Jugoslavijo. Dala nam je dragoceno posodo, dala nam je orodje, s katerim šele moremo doseči narodno jedinstvo v istini. V srcih in dušah ga šele slutimo, toda nimamo ga še. Vendar pa je napredek. Ona nekdanja majhna skupina, ki je nekdanji prižigala samotno kadilo na svojem žrtveniku, je postala velika armada. Ona je tvorila središče nacionalnega dela v Beogradu, na Krfu in v Parizu, v Ljubljani, Zagrebu in Sarajevu, v Splitu, Trstu, na Dunaju. Njena naloga je danes, da uresniči narodno jedinstvo, da pomaga stvoriti tip Jugoslovana.

Če bi vsi oni borilci eonov minolih, ki so naši sobojevniki, prišli naenkrat med nas in korakali po okrašenih ulicah ljubljanskih, kaj bi občutili pri pogledu na dosedanje uspehe „jugoslovanske revolucije“ in našega narodnega jedinstva? — Novega razmaha nam treba in neizčrpni energiji revolucionarnega idealizma. Ne bomo našli prepoda v tolikokrat posnetem in korektnem humanizmu zapada, marveč v neizrabljenih silah, ki so v nas samih in na iztoku. Doba prihaja, ko treba stare oblike napolniti z novim bistvom. Jugoslavijo imamo v resnici, kakor je že dolgo prej obstojala v naših srcih. Sedaj potrebujemo še Jugoslovanov. Prvo Srbijo je ustvaril Sava Nemanjić, drugo Karagorgje kot vodja revolucionarnega srbskega seljaka. Na zgradbo Jugoslavije, na borbo proti filisteriju in na ustvarjanje kulture, ki naj bi bila del sveta in ne le mala vas, gremo skupno z njegovim vnukom, s potomcem Črnega Jurija potomci Primoža Trubarja in Matije Gubca, rodovi enega plemena in nosilci ene zastave.

DR. GREGOR ŽERJAV:

Centralizem.

Naš program za ustavotvorno skupščino se že končno kristalizuje. Najvažnejše je pitanje: 1.) centralizem ali dekoncentracija, 2.) centralizem ali avtonomija, 3.) centralizem ali federalizem?

1.) Lajiku je centralizem ono stremenje, ki želi, da potne liste izdaja minister notranjih del, orožne liste minister vojne, če ti treba vagonov, treba, da odloči ministristvo saobračaja, rekurzi zaradi ukrepov carinarn gredo v Beograd, tudi nižje činovnike imenuje minister itd. Tak centralist ni pri nas nihče, pač pa smo v mnogih ministrstvih opazili, da vlečejo vsako lapalijo nase, potem pa niso sposobni, da delajo.

Tak centralizem je nesreča za državo: nesreča za centralo, ki si ne zna pomoči v tisočih aktih in nosi ves odij. Državnih upravnih instanc bodi troje: od zgoraj prihajajo direktive in strog nadzor, v slučajih manje važnosti je upravna pot v II. instanci končana. Za enotnost skrbe upravne sodnije. Smo torej za razbremenitev Beograda v upravi (dekoncentracija).

2.) Drugim je centralizem sovražnik avtonomije (samouprave). Javna uprava je končno vse, kar dela vaški župan ali pa minister. Vendar se znaten njen del, ki se tiče pred vsem krajevnih interesov, izroča samoupravi. Mi želimo zdravo in krepko občino. Male občine naj se za širše naloge družijo v veliko občino. Samouprava imej za širše naloge krajevnega značaja okraj (okrug, župa) in pokrajina (dežela). Vse te enote imajo voljeno zastopstvo. Od samouprave pričakujemo veliko iniciative. Hočemo ji dati zdravo življenje z izključno pridelitvijo nekaterih davkov in pravico, na gotove druge nalogati prirez (doklade). V okviru pooblastila v ustavi in posebnih državnih zakonov dobi pokrajinski zbor tudi pravico zakonodaje.

Granico med samoupravnim in državnim delokrogom potegniti, ni lahka stvar. To je vsak, da je vojna uprava strogo državna stvar, skrb za javni red in varnost (to, kar vobče imenujemo „notranjo upravo“) tudi delavsko varstvo (socialna zakonodaja), trgovinske in carinarske zadeve seveda tudi. Narodno šolstvo (z učiteljski vred) smatramo mi za izključno državno zadevo. Skrb za vseučilišča je že sama po sebi naložena državi, med tem ko je glede srednjih in strokovnih šol možno vsopredno delo države in samouprave. Poleg uprave lastne imovine, odločitve o lastnih davkih in prirezih bo avtonomna uprava mogla sodelovati v zdravstveni upravi z osnovanjem bolnic in dobrotvornih zavodov, skrbeti za povzdigo poljedelstva služeč se pomoči države, vzdrževala in gradila bo razna prometna sredstva, skrbela za trgovski promet. V okviru državnih zakonov bo urejala način volitve v samoupravne odbore. V smeri socializacije bodo komune (od vasi do pokrajine) mogle mnogo storiti z ustanavljanjem lastnih podjetij.

Že teh par primerov kaže, da smo branitelji krepke avtonomije. Le-ta naj dela roko v roki z državno upravo: Dualizem uprave naj se do čim največje mere odstrani. Za to treba, da je šef državnih uradov pokrajine obenem predsednik pokrajinskega odbora. V avtonomnih zadevah je vezan na sklepe tega odbora in ni izključen, da se tudi v državnih zadevah avtonomnim odbornikom da posvetovalni glas pri gotovih gremialnih sklepanjih. Podobno bodi tudi v župi (okraju).

3.) Centralisti smo pa v tretjem zmislu te besede: Mi hočemo le eno vrhovno državno oblast, ki bodi odgovorna le enemu od ljudstva izbranemu zastopu. Ves državni delokrog se vodi izključno po direktivah centralne vlade, ki je imenovana od vladarja in odgovorna parlamentu. Ne do puščamo, da bi se državni delokrog n. pr. v drugi instanci izročil deželni odborom, ki se volijo od deželnih zborov in so vsled tega hočeš nočeš njim bolj odgovorni kakor osrednji vladi. Protičev načrt je v tem oziru usodna pogreška, ki de facto ni nič drugega kakor federalizem. Naša država za tako razdelitev moči ni primerna. Centrifugalne sile bi bile opasno ojačene, če bi

deželni odbori prevzeli, četudi le v „prenešenem delokrogu“ takozvano notranjo upravo, ki bi po znani tradiciji postala žrtev provinčnega strankarstva.

Odklanjamo vsako tako ureditev uprave, ki bi naravnost ali po ovinkih vodila v federalizem.

V tem zmislu torej smo neizprosni **centralisti**.

Mnoge zanima razgraničenje žup in pokrajin. Pri tem nas ne sme voditi niti plemensko, niti historično stališče. Če pa odklanjamo, da bi granice pokrajin bile stare granice iz žalostne naše zgodovine, s tem ni še rečeno, da ignoriramo posledice, ki so tu nastale iz stoletnega sožitja. Gospodarski in prometni oziri naj odločajo pri razgraničenju, omalovaževati pa ne smemo nobenega činitelja socialnega življenja. Obseg pokrajin bodi tak, da se dobra državna in avtonomna uprava (ki mora biti opremljena s strokovnjaki vseh vrst) more uspešno obnesti. Za premajhen delokrog se kompliciran upravni aparat ne izplača, prevelikega pa ne zmaguje. Če nas bodo vodili pred vsem praktični vidiki, se bomo pri razgraničevanju pokrajin kmalu našli.

DR. ALBERT KRAMER.

Prestolonaslednik Aleksander kot vladar.

Še preden je usoda posadila prestolonasledniku Aleksandru kraljevsko krono na glavo, so prešla na njegove rame vsa vladarska bremena. Tik pred izbruhom svetovne vojne je kralj Peter vsled trajne bolehnosti izročil vladarske posle svojemu sinu in nasledniku, ki je tako stopil na čelo države v najusodepolnejšem času, v trenutku, ko je zgodovina narodov pričela pisati zadnje poglavje našega ujedinjenja, poglavje, ki je veličastno in strašno obenem, kajti usojeno je bilo, da mora Pijemont Jugoslavije, junaška Srbija, njen narod, njena vojska pretrpeti odrešenikove muke in žrtvovati na oltarju celokupnega naroda skoraj vso svojo kri in vse svoje blago, da nas izveliča.

V prestolonasledniku Aleksandru je bila posebljena Srbija, ki je vodila krvavo in politično borbo za osvoboditev in ujedinjenje. Mladi regent je bil vrhovni vojskovodja najslavnejše armade sveta in vladar države, ki je v sreči in nesreči, v zmagah in že skoraj na dnu pogube vodila najdoslednejšo nacionalno politiko in ni niti za hip zatajila svojega velikega programa, katerega glavni cilj je bil ujedinjenje našega naroda v enotno narodno državo. Prestolonaslednik je v težkih preiskunjah svetovne vojne pokazal vse vrline slavnih Karagjorgjevičev, onotrdno vero v notranjo silo svojega naroda, brezmejno požrtvovalnost za nacionalne ideale in neomajno zaupanje v njih končno zmago. Kot vojskovodja in kot vladar je bil prestolonaslednik prožet onega **zdravega optimizma**, brez katerega bi Srbija ne bila dovršila svoje zgodovinske naloge in onega **globokega narodnega duha**, ki je ustvaril mesto povečane plemenske države veliko Jugoslavijo. Kakor so vojaki, ki so v nestetih bitkah padali in zmagovali za sveto narodno stvar polni občudovanja za svojega vrhovnega poveljnika, tako vsi oni, ki so bili poklicani, da sodelujejo, v nič manj opasni politični borbi za osiguranje uspehov in ustanovitev narodnega programa, podčrtavajo prestolonaslednikove vladarske vrline.

Boreči se narod je bil ponosen predvsem na svojega voditelja v krvavi vojni, osvobodjena Jugoslavija je potrebovala vladarja, ki bi jo znal voditi iz kaosa državnih ruševin v skladnost rednega državnega življenja.

Vsi ki smo bili tako srečni, da smo smeli sodelovati v zgodovinskih dogodkih ob zlomu Avstro-Ogrske in ustanovitvi naše narodne države smo se globoko zavedali, da bo utrditev in konsolidacija mlade države v odlični meri odvisna od državniške modrosti njenega vladarja.

Od takrat gre že drugo leto našega državnega življenja h kraju. Kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev je utrjena država, ki zavzema v družbi narodov čim dalje uglednejšo pozicijo in ki se naglo konsolidira. Upi in nade, ki jih je postavil narod v svojega mladega vladarja so se v polni meri izpolnili.

Neizbrisno mi ostane v spominu moja prva avdijenca pri prestolonasledniku Aleksandru. V delegaciji Narodnega Veča v Beogradu smo se borili proti plemenskim predsodkom, ki so se pojavljali od ene in druge strani in mnogi so bojazljivo iskali formule, ki bi izražale, da Slovenci

in Hrvati niso došli v novo državo po pravu vojaške osvojitve nego po svoji prosti in svobodni volji. Strašila je velesrbska ideja, hrvatsko državno pravo, slovenski separatizem... Sredi teh debat smo poedini člani Narodnega Veča dobivali povabila na avdijence. V skromni Krsmanovičevi hiši je imel prestolonaslednik svoje za silo opremljene apartmane in v skromnem njegovem kabinetu smo se prvič razgovarjali s svojim bodočim vladarjem. Prvi vtis, ki smo ga vsi dobili, je bil oni, katerega smo si vsi najbolj želeli, vtis, da se razgovarjamo z **iskrenim Jugoslovancem**, z vladarjem, ki je prožet čiste nacionalne misli, kateri značijo Slovenec, Srb, Hrvat le dele enega in istega naroda, z državnikom, ki ima svoje po vsem jasne poglede na težavni in delikatni problem naše nacionalne konsolidacije, z možem, ki je sposoben in odločen, da postane iz Osvoboditelja Utemeljitelj. Že pri tej prvi svoji avdijenci sem spoznal v prestolonasledniku naravnost čudovit dar razumevanja za prilike, razmere in razpoloženja v poedinih delih osvobojenega naroda. V enournem razgovoru je vprašanje sledilo vprašanju in s presenetljivo točnostjo je izluščil regent jedro vsake stvari. Naše nacionalne nevolje, naša gospodarska situacija, naše kulturne prilike, politični položaj, naše mišljenje o narodnem edinstvu, težkoče prihodnjega časa — o vsem tem je hotel prestolonaslednik podrobnih informacij, ki naj bi izpopolnile sliko, katero je o nas Slovincih že imel. Reči moram, da me je frapiralo, kako dobro informiran je bil regent v splošnem o nas Slovincih in kako je stavljaval vprašanja, ki so razodevala osobito izvrstno poznavanje naših geografskih in narodnostnih razmer. Moral sem opetovano govoriti tudi slovenski, da se prepriča o razlikah med srbskim in našim dialektom in da se privadi, kakor mi je ljubeznjivo poudarjal, slovenski govorici...

Ko smo 1. decembra zvečer stali v mali avdijenci dvorani ter je stopil kraljevič Aleksander obdan od dvojice adjutantov in trojice ministrov v priprosti poljski uniformi med nas, smo si bili svesti velikega zgodovinskega trenutka, svesti pa tudi, da se nahaja uedinjena država pod vodstvom moža, ki je obdarjen z božjim darom čednosti pravega demokratskega vladarja. Imel sem čast in srečo biti med njegovimi svetovalci več nego leto dni prvega našega državnega življenja. Gotovo ne grešim zoper dolžno diskrepcijo, če na kratko označim nekatere značajne poteze iz vladarskega delovanja Njegovga kralja. Visočanstva.

Prestolonaslednik je izredno marljiv. Velik del dneva posveča vladarskim poslom in ministru, ki ima važno ali nujno zadevo, so vrata v njegov kabinet odprta že ob zgodnjih jutranjih urah, pa tudi pozno zvečer. Regent se živo zanima za vse državne posle, o velikih, pa tudi o navidežno neznatnih vprašanjih se da od resortnega ministra dostikrat do najmanjših podrobnosti podučiti. Redno po enkrat na teden se osebno udeležuje sej ministrskega sveta, pri katerih pa izrecno zahteva, da se razprave vršijo povsem brez ozira na njegovo prisotnost ter da si člani kabineta ne nalagajo pri iznašanju svojih argumentov nikakih omejitev. Sam se strogo ogiba vplivati na sklepe ministrskega sveta in poseže v razgovor le, ako mu je ena ali druga stvar nejasna.

Posebno natančno se da prestolonaslednik podučiti vsak dan o našem zunanjem in notranjem položaju. Vsaka važna vest se mu takoj priobči in ako se mu zdi potrebno, si da tudi ustmeno podrobno poročati. Z veliko pazljivostjo zasleduje dnevno časopisje in pozna vrlo dobro naše domače politične in strankarske prilike. Stalno je v dotiki ne le z ministri, temveč tudi z drugimi političnimi osebami, ki jih rad sprejema v avdijenco, povabi tu in tam na kosilo, jih vidi pri raznih prireditvah. Globoko se zaveda svoje vzvišene naloge kot vladar in v resnih notranjepolitičnih krizah je že opetovano stopil v ospredje, da izmiri stranke in jih pridobi za skupno delo v blagor domovine.

V svojih vladarskih poslih je regent strogo ustaven vladar, ki se s skrajno delikatnostjo izogiblje vsemu, kar bi otežkočilo odgovornost vlade in ki pristaje na vladine odloke brez ugovora tudi tam, kjer se osebno morebiti ž njimi ne strinja.

Kadar zahtevajo veliki narodni ali državni interesi se stavlja prestolonaslednik z vsem svojim ugledom in talentom v službo državne politike. Nepozabno nam vsem ostane njegovo dvakratno potovanje v Pariz, prvo radi naših gra-

nic, drugo radi vojne odškodnine. Obakrat se je njemu posrečilo razbistriti obupno situacijo in doseči uspehe, ki jih niti vlada niti pariška delegacija niso mogle priboriti. Svetovalci, ki so spremljali prestolonaslednika na teh diplomatičnih potovanjih, ne morejo prehvaliti vneme in okretnosti, s katero se je posvetil poslu, potrjujejo pa tudi, kako veliko vlogo je igrala avtoriteta, ki jo vživa regent v mednarodnem svetu.

Poudaril sem, da je prestolonaslednik strogo ustaven vladar. Pristaviti smem, da je mož skozi in skozi modernih, demokratskih nazorov. On hoče Jugoslavijo kot državo, ki bi se mogla na vseh poljih napredka meriti z najkulturnejšimi narodi sveta. Načelo, da morajo biti pravice širokih mas kar najtrdnjše in najobširnejše zagotovane ima v njem vnetega pristaša. Globoko razumeva regent pomen velikih socialnih in gospodarskih problemov današnjega časa. V tem oziru je karakteristično za njega, da je vnet zagovornik radikalne agrarne reforme. Politik, ki je imel priliko govoriti z regentom o naših nacionalnih problemih je izrazil svojo sodbo o Jugoslovancu Aleksandru z lapidarnim stavkom: „Najiskrenjši narodni človek in najboljši Jugoslovanc“ ter je s tem točno označil narodno mišljenje prestolonaslednikovo.

Tako pozdravljamo v Nj. kralj. Visočanstvu ne le kot vrhovnega predstavitelja naše nove države, našega narodnega edinstva, temveč tudi kot modrega vladarja, ki je celokupnemu narodu porok, da bo vodil mlado njegovo kraljevino z modro roko po poti sreče in blagostanja.

ANTON MELIK:

Naše narodno osvobojenje in ujedinjenje.

Narodno osvobojenje in ujedinjenje Jugoslovancov se je začelo pripravljati že v 19. stoletju z narodnim prebujenjem Slovencev, Hrvatov in Srbov. Že zgodaj so v težki borbi z narodnimi tlačitelji Nemci, Madžari in Turki spoznali mnogi naši predniki, da se more upati na popolni uspeh narodne borbe le, ako se združijo bojne sile vsega troimenega naroda. Ta misel na popolnoma narodno ujedinjenje se je pojavila toliko jačje, kolikor ostrejša je postajala narodna borba in kolikor zrelejše je postajalo narodno prebujenje posameznih delov naroda. Glavni pogon ideji ujedinjenja pa so dale balkanske vojne 1. 1912. do 1913., v katerih je junaški srbski rod obračunal s Turki, zavrnil pa tudi zahrbtni napad Bolgarov, naščuvanih po nemški zavidnosti.

Slavne srbske zmage 1. 1912. do 1913. so napravile na vse Jugoslovane silen vtis. V Srbiji sami so te zmage povzdignile vero v lastno moč in zaupanje v zmagovito bodočnost. Enako pa so dale silno moč odpornemu stremljenju ne le Srbov, temveč tudi Hrvatov in Slovencev v avstro-ogrski monarhiji. Situacija je postala jasna; postalo je očito, da se bo v kratkem odločila usoda Jugoslovancov in usoda Avstrije. Zavest, da stojimo tik pred odločilnim spopadom med starim in novim življenjem, med sužnostjo in svobodo, je prevzela zlasti mlajšo generacijo in potisočerala nacionalno energijo Jugoslovancov.

Atentat v Sarajevu dne 15. (28.) junija 1914. je pokazal prekipajočo energijo narodne upornosti, junaško samopožrtvovalnost, preziranje smrti, — vse za narodno svobodo. Tedaj je moralo postati jasno tudi najbolj zaslepljenemu, da te uporne energije vstajajočega naroda ni mogoče več udušiti z nobenimi sredstvi.

Sledili so dogodki velike svetovne vojne. Na Ceru so Srbi v septembru 1914. potolkli avstrijsko vojsko, v decembru istega leta so zdrobili novo avstrijsko ofenzivo med Arandjelovcem in Gornjem Milanovcem. V srbski narodni skupščini, ki se je bila z vlado vred takoj ob pričetku vojne preselila v Niš, je podala srbska vlada dne 7. decembra 1914. ob priliki te zmage slovesno izjavo, v kateri proglašala vojno kot „borbo za osvobojenje in ujedinjenje vseh še nesvobodnih bratov Srbov, Hrvatov in Slovencev“.

Kako je moral narod v Avstriji prenašati strašno trpljenje narodnega preganjanja, kako so tisoči uskočili čez mejo, na fronti ali kakorkoli, osnovali v antantnih državah jugoslovanske *dobrovoljske* čete, dočim so politiki za vodstvo diplomatske osvobodilne akcije osnovali v antantnih deželah *Jugoslovanski odbor* z dr. Trumbićem na čelu, vse to nam je še v preživem spominu.

Intervencija Italija, ki je povzročila nesrečni londonski pakt, ni odločila vojne; nasprotno, po

ruskem polomu pri Gorlicah je sledil strašni naval Madžarov, Avstrijcev, Nemcev in — v drugič — zavratnih Bolgarov na junaško Srbijo. Med strašnim trpljenjem se je unikala v pozni jeseni 1. 1915. srbska vojska, srbski narod skozi Albanijo; ta strašna Golgota srbskega rodu ostane za vedno najgroznejše poglavje naše zgodovine. — Toda kljub strahovitim izgubam vidimo že v poletju 1. 1916. srbsko vojsko poživljeno na solunski fronti, kjer si je v novih silovitih borbah v gorovju Kajmakčalana v avgustu-novembru 1916. osvobodila Bitolj, prvi del pogažene domovine.

Tudi drugod je napredovalo delo za osvobodjenje in ujedinjenje. Jugoslovanska *majska deklaracija* na Dunaju dne 30. maja 1917. je tvorila podlago za narodno agitacijo v monarhiji, dočim je *krfska deklaracija*, sklenjena 7. (20.) julija 1917. med srbsko vlado na Krfu in Jugoslovanskim odborom govorila popolnoma odkrito in slovesno izjavila v imenu vseh Jugoslovancev nepremagljivo voljo za popolno ujedinjenje, določivši že podrobnosti državne ureditve.

Notranji razkroj Avstro-Ogrske je pod vplivom vojnih dogodkov, nacionalne agitacije in idej iz revolucijske Rusije hitro napredoval. Odlučilni sunek za popolni polom pa je zadala — junaška srbska vojska, ki je v zvezi z jugoslovanskimi dobrovoljskimi četami in zavezniki v morihovsko-moglenjskih gorah sredi septembra 1918. zdrobila bolgarsko armado. V dveh mesecih so se že pojavile srbske čete ob Donavi in Savi, dočim so istočasno orjaške antantne armade na turških in zlasti francoskih bojiščih po strahotni borbi zlomile nemško odporno moč. Tako je sledil padec centralnih sil in njih razpad. — Po kapitulaciji Bolgarije in nato Turčije je dne 28. oktobra 1918. sprejela Avstrija Wilsonove mirovne pogoje, med temi priznanje samostojnosti Čehoslovaške in absolutne samoodločbe Jugoslovancev, s čimer se je zvršila kapitulacija in razpad Avstro-Ogrske. *Narodno veče* v Zagrebu, ki je postalo vrhovna izvršilna oblast, izvoljena od pokrajinskih narodnih svetov, ki so se bili povsod osnovali, je prevzelo dne 29. oktobra 1918. vso oblast v svoje roke, s čimer se je izvršilo narodno osvobodjenje avstro-ogrskih Jugoslovancev. Narodno veče, ki je imenovalo prve pokrajinske vlade, pa je sklenilo v slovesni seji dne 24. novembra 1918., da v zmislu storjenih sklepov in v soglasju s srbsko vlado proklamira ujedinjenje vseh, prej k Avstro-Ogrski pripadajočih ozemelj s kraljestvom srbskim in črnogorskim v enotno državo, v kateri naj vladarsko oblast izvršuje kralj Peter, oziroma regent Aleksander. Izvoljen je bil 28članski odbor, ki naj s srbsko vlado izvede podrobnosti in organizacijo tega sklepa. Ta se je napotil v Beograd ter je dne 1. decembra srbski vladi in regentu Aleksandru predložil slovesno adresno Narodnega večja. Nato je regent Aleksander proglasil v imenu kralja Petra I. ujedinjenje Srbije z državo Slovenec, Hrvatov in Srbov v enotno *kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev*. Dan 1. decembra ostane tedaj praznik ujedinjenja Jugoslovancev v enotno kraljevino.

Medtem se je bila v Podgorici zbrala dne 13. (26.) novembra 1918. velika narodna skupščina, izvoljena od vsega črnogorskega prebivalstva, in sklenila resolucijo, da se Črna Gora združi s Srbijo pod žezlom dinastije Karagorgjevičev in tako zedinjena vstopa v skupno kraljevino troimenskega naroda SHS.

Malo nato se je sestavilo v Beogradu prvo ministrstvo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev in dne 1. marca se je sestalo narodno predstavništvo, naš prvi skupni državni zbor. Mnoge ovire ima premagati naš mladi skupni državni organizem, ali po teh nujnih začetnih težavah začnemo v vselem samozaupanju *boljšo* dobo svoje zgodovine.

Dr. IVAN MARIJA ČOK:

Zasedeno ozemlje in Prestolonaslednikov prihod v Ljubljano.

Pred očmi imam pred vsem ono ozemlje, zasedeno po laških četah, kojega usoda je že skoro zapečaten, za bližnjo bodočnost vsaj, in to v tem zmislu, da pripade državi, s katero je ne družijo niti vezi krvi, niti vezi srca, niti geografija, niti gospodarski interes. Z velikim navdušenjem in z otroškim veseljem je pričakoval naš narod dneva Svobode in Ujedinjenja. In na dan smrti obsovržene Avstrije so zavirale s ponosom naše trobojnice tam doli po onih poljanah, kjer se je prej bil boj proti sovragu, naše zemlje lačnemu, tam doli ob sinji Adriji, kjer je lepa Vida plenice pra-

la, tam v naši lepi Istri, ki ni bila več tužna, ampak srečna v svoji Svobodi. In v samem ponosnem Trstu in v mogočni Pulji so zavirale srbske, hrvatske in slovenske zastave na ladjah, ki so se zibale na našem Jadranskem morju. In tedaj se je dvigal iz naših prsi klic veselja in zahvale k Tebi, srbska vojska, ponos in spas vse naše domovine, klic veselja in zahvale k junaku junakov, k Velikemu Mučeniku in Osvoboditelju, Kralju Petru in Prestolonasledniku Aleksandru.

Kako kratek je bil ta sen! Komaj par dni je trajal, dokler ni prišel zopet nov gospodar, ne sicer osvajajoč zemljo z orožjem, temveč na lepem avtomobilu z belo zastavo in smepljajočim obrazom, klanjajoč se našim zastavam, ki so označevale svobodo; ko pa je prišlo dovolj njegovih oprod, spremenil je svojo belo zastavo v laško trikoloro, naše je potepal v blato, in njegov hinavski, preje smepljajoči obraz, je zdaj pokazal pravo barvo nasilneža in pohotneža.

Danes, ko prihaja Prestolonaslednik v Ljubljano, obhajajo naše brate tam doli preko demarkacijske linije dvojni občutki. Občutek veselja, saj njih bratje tu gori slavijo najlepšo slavo, slavo onega Edinstva in one Svobode, ki so bile tisoč let naše sanje, in kojih predstavnik je Prestolonaslednik Aleksander. Toda močnejša od tega občutka je žalost nad usodo, ki ni dovolila, da bi mogli tudi oni sodelovati pri tej slavnosti.

Ali močnejša od obeh teh občutkov je trdna vera, da pride, in to skoro, čas, ko bodo tudi oni mogli pozdraviti svojega Prestolonaslednika Aleksandra na svojih tleh, v svoji sredi. On sam jim je zato najbolje jamstvo. Živel Prestolonaslednik Aleksander!

ADOLF RIBNIKAR:

Cesar Nemcev in jugoslovanski vladar.

Odrešeni stoletnega suženjstva smo dosegli Jugoslovani, živeči preje v robstvu avstro-ogrške monarhije, tekom prvih dveh let državne svobode velikanske napredke, četudi se jih današnji rod v celoti ne zaveda. Da bi ne bilo strašnih posledic svetovne vojne, bi ta preobrat brezdvomno kvitirali z večjo hvaležnostjo in z večjim priznanjem.

Enega izmed najbolj revolucionarnih preobratov smo bivši Avstrijci doživeli s pridobitvijo svojega nacionalnega vladarja.

V očeh avstrijskega cesarja državljani niso bili enakopravni in enakoveljavi. Plemiči so veljali pri njem za ljudi, ki so že po rojstvu bližji prestolu nego drugi državljani. Glavna njegova skrb je bila za plemstvo, kateremu ni dal ni malo obrezati plemiških predprav, in če moderna doba ni dovolila, da bi plemstvo dobilo še kaj novih materijelnih pravic, ga je na drugi strani bogato odškodoval z moralnimi in družabnimi pravicami. Avstrijski cesar je izročal vsa najvažnejša mesta v državi v roke plemenitašev. Diplomacija se je nahajala brezpogojno in popolno v njenih rokah. Star grb in staroslavno ime, zlasti če je bilo zvezano s premoženjem, sta igrala v oficirskem stanu neprecenljivo važnejšo vlogo nego pamet in junastvo. Tudi notranja politična služba je postala skoraj izključna domena za plemiče, ki so se v naših krajih predstavljali ljudstvu kot nemški grofi, baroni in drugi aristokrati. Nemška in madžarska aristokracija je na ta način dosegla v državi vsa odločilna mesta ter tako postala skoraj edini svetovalec avstrijskega cesarja in ogrskega kralja. Iz velike družbe „podanikov“ si cesar namreč načeloma ni jemal svetovalcev. Le židom je cesar Franc Jožef kazal neko posebno simpatijo. Sicer je pa stal avstrijski cesar vedno visoko tudi nad aristokratskimi osebami dvora in pazil, da ostane vedno in povsod le „Veličanstvo“. Navadni državljani sploh ni imel dostopa do cesarja in tudi ne do vplivnih mest v državi. Še celo na dvornem plesu, ki se je vršil vsako leto dvakrat, je bilo to videti. Povabljenih je bilo navadno več tisoč oseb, na njem pa so se gibale le aristokratske osebe, ki so dajale državi „ugled in slavo“. Kako je cesar Fran Josip preziral navadne državljane, nam kaže tudi njegovo stališče, ki ga je zavzemal napram vojaštvu. Z običajnim vojakom se načeloma ni pečal, marveč si ga je obdržal v primerni oddaljenosti. Pri nobeni onih množičnih prilik, ko je prišel v dotiko s četami, ni nikdar nagovoril navadnega vojaka s prijazno in vzpodbudno besedo.

Avstrijski cesar pa ni bil le oduren aristokrat, marveč vrhutega še tudi Nemec, ki se je čutil predvsem Nemca in nemškega vladarja. Znan je njegov izrek: „Jaz sem nemški knez“. Kot tak

je v zadnjih letih smatral za prvo zapoved okrepiti prijateljstvo z glavo vseh Nemcev, z nemškim cesarjem, ne oziraje se na prejšnje spore med Habsburgovci in Hohenzollerni.

V takih razmerah ni čudno, če je ves čas, kar je obstojala Avstrija, postal samo en Slovenec minister (in še to takrat, ko jim je na Dunaju že tekla voda v grlo) in če je bilo le par ljudi deležnih malih odlikovanj. Uradniška ali vojaška karijera pa je bila pripadnikom našega naroda docela zaprta. Navzlic temu so zaslepljenci pri nas gledali avstrijskega cesarja s hlapčevsko vdanostjo in pasjo ponižnostjo ter blaženi so bili že če so imeli priliko samo oddaleč uživati „žar cesarske milosti“. V splošnem so si Avstrijci predstavljali svojega cesarja kot nekako vsegamogočno pošast obdano z bajoneti, ki je za navadnega zemljana absolutno nedostopna. Le malo jih je bilo, ki smo ga sovražili iz dna duše kot Nemca in tlačitelja. Čudno zato ni, če obstoji pri nas še danes o vladarju staro pojmovanje in nezavednost.

Naš vladar je že po pravicah, ki mu jih daje srbska ustava, demokrat. Srbi so vajeni videti v svojem kralju enakopravnega in enakoveljavnega državljan, kateremu pristojna posebna čast, da je po volji naroda predstavitelj države. V Srbiji je vladal parlament, kralj je kraljeval. Rojeni iz naroda pa so Karagorgjeviči kakor vsak Srbijanec že po svoji naravi demokratskega mišljenja. Kdor je imel priliko opazovati dvor jugoslovanskega vladarja, mora priznati, da je to čista resnica. Jugoslovanski vladar živi neprestano v najožjem stiku z narodom. Plemstva ne pozna niti država, niti vladar. Vladar jemlje svetovalce iz vrst narodnih predstaviteljev in pa tudi iz vrst vseh slojev ljudstva. Dvor jugoslovanskega vladarja je pristopen vsakomur. Tekom zadnjega leta je vladar zaslišal mnenje malone vseh poslancev, marveč tudi celo vrsto najuglednejših zastopnikov kulturnih, gospodarskih in stanovskih organizacij. Pri regentu so bili sprejeti jugoslovanski novinarji, odposlanstvo Saveza zadrug, učiteljska organizacija, organizacija inženjerjev, organizacija žensk itd. Opetovano smo čuli, da so bile na dvoru sprejete deputacije kmetov in obrtnikov. Domače priredbe na dvoru so prisrčne in na njih so zbrani zastopniki vseh vrst naroda. Frak ali klak, o katerem je mislil dr. Brejc, da je za prestolonaslednika neobhodno potreben, ne igra na beograjskem dvoru nobene posebne vloge. Na dvorskih vabilih stoji navadno želja regenta, da naj se pride k prireditvi v običajnem odelu. Značilno je, da je moral prestolonaslednik pri sedanjem posetu v Ljubljani sam odkloniti takozvano frakastvo ter da je želel, da se namesto galaprireditve vrši ljudska veselica. Regent Aleksander se jako rad udeležuje ljudskih veselic brez posebnega spremstva in varstva. Ob nedeljah se rad vozi z avtomobilom v notranjost države. Kjer opazi ljudsko slavlje, ustavi se, gre med ljudi in se z njimi razgovarja. Poseben užitek in posebno veselje mu je, ako more seči v roko preprostemu seljaku ali pa govoriti z navadno kmetico. Prestolonaslednik z vidnim zanimanjem zasleduje vse naše kulturne prireditve. Ko sta priredili naši umetnici Lovšetova in Koblerjeva v Beogradu koncert, se ga je udeležil tudi on. Bil je nad umetniškim užitkom tako presenečen, da je drugi večer povabil na dvor umetnici, da sta tudi tamkaj dali še poseben koncert. Obče znano je, kako ljubeznivo, prijateljsko in bratovsko občuje jugoslovanski vladar z vojaštvom. Če le utegne, udeleži se skupnega kosila ali večerje pri posameznih polkih, katerega se udeleži vsak častnik polka. Vsak teden obišče vladar v Beogradu podčastniško šolo in se razgovarja z gojenci. Zavedajoč se, da je hrbenica jugoslovanske vojske preprost vojak, išče z njim stikov in bratskih razgovorov.

Še bolj kot demokratizem pa razlikuje jugoslovanskega vladarja od avstrijskih cesarjev njegovo jugoslovansko narodno čustvovanje. Kar čuti vsak pošten in dober Jugoslovani, to čuti in si želi v dobrobit naše nove domovine tudi naš vladar. Sin očeta, ki se je kot vodja ustašev boril za svobodo Srbije, je vzgojen od dobrega očeta v duhu, ki mu velevala neprestano prizadevanje, združiti vse pripadnike jugoslovanskega rodu v mogočno državo, jo čuvati in dvigniti do najvišje moči in do najsrečnejšega blagostanja. Ni samo interes dinastije, da se misel narodnega edinstva izvede do popolnosti, marveč tudi interes narodno čutečega državljan, ki hoče to izvesti z železno vztrajnostjo. Tudi vsak načelen republikanec mora priznati, da je Jugoslavija preživela prvi dve leti svojega obstoja brez posebnih pretresljajev le zato, ker je imela na prestolu avtoritativnega jugoslovanskega in demokratsko mislečega vladarja.

Dr. MILKO BREZIGAR:

Naš gospodarski razvoj od novembra 1918. do danes.

Približno poldrugo leto je preteklo, odkar se je ujedinenje našega troimenskega naroda uresničilo. V zgodovini naroda je ta doba jako kratka, posebno kar se tiče gospodarskega razvoja. Vendar sme zaznamovati naša država *velik gospodarski napredek*. Treba se je obrniti nazaj na oni čas, ko se je Avstrija zvijala v poslednjih trenutkih in ga primerjati s sedanjimi gospodarskimi prilikami, in vsakdo mora opaziti mnogo točk, v katerih smo napredovali.

Na prvem mestu se mora omeniti *agrarna reforma*. Medtem ko se bijejo v Italiji težki agrarni boji, medtem ko Romunija ne misli niti oddaleč razlastiti bojarje, ki imajo ogromna posestva, smo mi preko noči odvzeli veleposestnikom posestva ter jih razdelili med kmete. Za nas Slovence ni agrarna reforma tako velikega pomena, ker pri nas veleposestva ne obstojajo iz polja in travnikov. Pomisliti pa je treba na Bosno, kjer je ena četrtina prebivalstva hlapčevala begom. Zemljo, ki so jo kmetje za časa Avstrije obdelovali v korist veleposestnika, uživajo sedaj kot neomejeno lastnino. Sto in stotisoč kmečkih rodbin, ki so pod Avstrijo delale in se trudile samo za druge, je postalo samostojnih in uživajo vse sadove svojega truda.

V poslednjih dneh bivše Avstrije so se nahajala *prometna sredstva* na robu propada. Lokomotive niso bile že zdavnaj popravljene in para je uhajala na vseh straneh. Porabilo se je mnogo več premoga kakor normalno in nikakor se ni mogla doseči navadna brzina. Vozovi, posebno osební, so bili razdrapani; ako je imel kak voz šipe, bila to redkost. Sedaj se sicer ne moremo pohvaliti, da so naše lokomotive prvovrstne, vsekakor pa vozijo neprimerno bolje. Kar se tiče železniškega osobja na hrvaških železnicah, nam je zapustila bivša monarhija pogubonosno dediščino: skoro vsa glavna mesta so bila zasedena z Mažari ali Mažaroni, ki so sistematično sabotirali železniški promet osobito na progi Zagreb-Beograd. V premirju, sklenjenem z Mažarsko, smo morali prevzeti obveznost, da ne bomo teh uradnikov odstavili. Kljub temu jih je naša železniška uprava polagoma izrinila in nastavila na njih mesta naše ljudi, posebno Slovence. Samo še nekatere proge v Vojvodini trpe vsled mažarskih uradnikov. Ako hočemo pravično oceniti delovanje naše železniške uprave, moramo se ozreti tudi na stanje, v katerem smo našli *železnice v Srbiji*. Vsi mostovi do zadnjega so bili porušeni, skoro vse železniške stavbe, kolodvori, skladišča, stražnice itd. so bile požgane, skoro vse kretnice iztrgane, da, še celo železniška proga približno na vsakih 1000 korakov pokvarjena. Do septembra 1919. se je izvršilo ogromno delo na srbskih progah: preko 200 mostov je bilo na novo zgrajenih, predori restavrirani, proga popravljena in zgradbe za silo postavljene. Preko 900 km dolga proga je bila v teku trideset let restavrirana. Medtem ko v Italiji in deloma tudi v Franciji vozijo vsi vlaki, posebno brzovlaki, z velikimi zamudami, prihaja brzovlak iz Beograda v Ljubljano točno. Meseca novembra in decembra 1918. smo rabili do Beograda kakih 72 ur, vozili smo se v nezakurjenih vozovih pri razbitih šipah, sedaj pa pridemo v 16 urah in vozovi so za silo popravljene.

Kar se tiče *prehrane in preskrbe z najpotrebnejšimi stvarmi* je naša država napravila v tej kratki dobi velike korake naprej. V poslednjih dneh bivše Avstrije so strašile prebivalstvo karte za moko, kruh, mast itd. Danes tega ne rabimo. Vsega je dovolj. Samo ena točka nam daje premisleka, to so *cene živil*. Priznati moramo, da so danes živila dražja nego v prvih dneh naše Jugoslavije. V javnosti se obtožujeta zaradi visokih cen vlada in parlament, češ, da se ne napravi ničesar za znižanje cen. Pri tem pa se pozabi na najvažnejšo okolnost, na okolnost namreč, da je 90 odstotkov našega prebivalstva *kmetijskega stanu*. Kmet pa hoče, da so produkti, ki jih on prodaja, to je predvsem žito, čim dražji. V parlamentu in v vladi so zastopani tudi interesi kmetov, ki so proti temu, da bi se cene živil znižale. Mi bi lahko imeli moko po kroni, ako bi Banat v to privolil. Vlada mora seveda skušati, da spravi interese kmetov v sklad z interesi konzumentov. — Kar se tiče preskrbe naše domovine z drugimi predmeti, moramo ugotoviti velikanski napredek naše mlade domovine. Ob zlomu Avstrije so bile zaloge *manufakturne robe, kolonijalne blaga,*

poljedelskih priprav in slične zaloge prazne, sedaj pa so prodajalne polne. V kratki dobi poldruga leta so prodajalne napolnile svoje predale. Uvozile so se ogromne množine industrijskega in kolonijalnega blaga, mnogo večje nego jih je naš narod tekom te dobe porabil. To je bil eden izmed vzrokov, da je naša valuta tako slabo stala. V bodoče nam ne bo treba več toliko kupovati in upanje je, da se bo naša valuta vedno bolj izboljšala.

Neposredno po zlomu Avstrije je bila *Srbija naga in boša, kmet je bil brez živine in orodja*. Srbija je bila kakor suha goba, ki je sesala v sebe vse predmete, ki se sploh kupujejo na deželi: obleko, perilo, obuvalo, poljedelske priprave, živilo itd. Tekom poldruga leta našega oslobojenja Srbija sicer še ni mogla doseči stanja kakor je bilo pred vojno, vendar tudi tu se je mnogo storilo, kljub temu, da nismo dobili za opustošene kraje od Nemčije niti vinarja. Poglejmo si sliko srbske vasi. Pred vojno je štela 200 odrastlih moških čez 18 let, ob zlomu samo 80, vstevši vojake, ki so se vrnil. Imela je poprej 1000 glav živine, koncem leta 1918. pa samo 200, prej je imela dovolj poljedelskih priprav, koncem leta 1918. pa je bilo v vsej vasi le par strtih voz in oral. To je slika srbske vasi. Da je imela naša država tisočero težkoč, predno je sploh obudila Srbijo k ekonomskemu življenju, je jasno. Do danes Srbija še daleč ni vzpostavljena, more se pa reči, da je vsaj v toliko vzpostavljena, da nemoteno obdeluje zemljo. Letos ni ostala niti ped zemlje neobdelana in pričakuje se, da bo mogla Srbija z izvozom svojih letošnjih pridelkov, posebno žita, napraviti zopet velik korak v nadopolnitvi zaloga, ki so jih Nemci uničili.

Za vzpostavitev Srbije se je le deloma uporabila naša *industrija*. Ko smo bili pod avstrijskim jarmom, so tujci gospodarili na naših tleh. Skoro vsa industrijska podjetja so bila v njih rokah, prirodne darove naše bogate zemlje so oni uživali. Da je bila industrija na Slovenskem skoro izključno v rokah Nemcev, nam je itak znano. A tudi v drugih pokrajinah so gospodovali Nemci in Mažari. V Bosni so neizmerni zakladi rude in gozda služili samo tujerodcem, naš narod pa jim je hlapčeval. Na Hrvatskem in v Vojvodini je bilo le malo bolje. Take prilike so vladale vse do zloma Avstrije. V poldrugem letu našega oslobojenja pa se je temeljito obrnilo na bolje. Takozvano *nacionaliziranje industrije* je zaznamovalo tekem te kratke dobe lepe uspehe. Mnogo podjetij je prešlo popolnoma v naše roke, druga pa deloma. Tujec, ki je bil poprej absoluten gospodar naše industrije, je postal že deloma naš hlapec. Strojne tovarne, papirnica Leykam, elektrarna na Fali, železne tovarne na Jesenicah itd. so že naše, oziroma pogajanja so dospela že do konkretnih rezultatov.

Ko je Avstrija razpadla, nam je zapustila denar, za katerega ni nikdo jamčil. Dokler smo imeli avstrijske bankovce, smo bili v vedni nevarnosti, da se vtihotapijo ogromne množine tega papirja iz drugih držav. *Valutna reforma* se je med tem časom v toliko izvedla, da smo odstranili avstrijski papirnati denar in na njegovo mesto postavili lastni novc. Kljub temu, da se ne strinjamo z obliko, kakor je bila valutna reforma za sedaj rešena, vendar se mora priznati, da smo tudi v tem vprašanju napravili velik korak naprej, ker smo zavarovani pred uvozom bankovcev iz tujih držav. Pripomniti moramo, da v valutni stvari ni še nič definitivno rešeno, ampak ustvarjena je samo podlaga za rešitev valutne reforme.

Položaj uradništva, delavstva in drugih slojev, ki živijo od mesečne plače ali mezde, se žalibog še ni izboljšal v isti meri, kakor je napredovalo splošno gospodarsko stanje. Neizmerno visoke cene živil in manufakturnega blaga ne dopuščajo tem slojem, da bi kljub visokim izdatkom stanu primerno živeli. Naša država pa ima vse predpogoje, da bosta uradnik in delavec dobro izhajala. Treba je samo spraviti interese poljedelcev v sklad z interesi konzumentov in poljedelca prepričati, da je tudi v njegovem interesu, da so živila po nizkih cenah. Cene obleke pa so odvisne od naše valute: čim se izboljša kurz naše krone, tem cenejša bo obleka.

Ako pogledamo položaj in razvoj gospodarstva naše države, moramo reči, da imamo vse predpogoje za velepotezna podjetja, ker imamo živila in sirovine. Tekom poldruga leta našega oslobojenja smo razdelili velenosestva, dvignili produkcijo, zboljšali promet, pričeli z nacionaliziranjem industrije ter sploh ustvarili podlago za nadaljnji razvoj vsega našega gospodarstva.

Rodovina Karagjorgjevičev.

Jugoslovani imenujemo Karagjorgjeviče, svojo vladarsko rodovino, *narodno dinastijo*. Če le kdaj v zgodovini, je pri nas ta naziv točen, o tem nam priča vsa njena slavna preteklost. Da so Karagjorgjeviči narodna dinastija, s tem se ne misli samo, da so domačega, srbskega pokolenja, marveč veliko več; pomeni, da je njih ime tesno združeno s trpljenjem, junaštva in požrtvovalnosti polno narodno zgodovino, da stoji v nje ospredju, med tistimi, ki so s svojo inicijativo gradili novo dobo življenja našega naroda. Zgodovina Karagjorgjevičev je dobesedno zgodovina srbstva, zgodovina jugoslovenstva.

Karagjorgjeviči so po svojem pokolenju iz črnogorskih gora. Tam v planinskem zapadnem delu polotoka je odnekaj bival najbolj energičen, svobodoljub in odporen srbski rod, ki je ustanovil prve večje državne organizacije in ki je turškemu gospodstvu stavljal vedno največje ovire nasproti. Vedno pripravljen na upor zoper vsakomur, na katerega strani je upal doseči zopet narodno svobodo. Ko so koncem 17. in ponovno tekem 18. stoletja avstrijske vojske v bojih s Turki prodrle precej daleč na jug, na zasluženo srbsko ozemlje, so svobodoljubni srbski planinci brez oklevanja pograbili za orožje, nadejajoč se, da je prišla ura borbe za osvobojenje. In tako so srbski prostovoljci dostikrat tvorili večino avstrijske vojske v bojih s Turki. Toda avstrijske čete so se morale naposled umakniti pred še vedno močnimi Turki, — za Srbe pa je sedaj nastopila težka doba krutega turškega maščevanja. Na tisoče in tisoče jih je bežalo iz svojih domovališč ali preko meje v avstrijsko južnoogrsko in slavonsko ozemlje, ali pa v druge predele turške oblasti, kjer so se nepoznani naselili med ostalim prebivalstvom ter takorekoč zabrisali sledove za seboj.

Med takimi družinami so bili tudi predniki Karagjorgjevičev, ki so se izselili iz črnogorskih gora sredi 18. stoletja, bržkone za časa predzadnje vojne Avstrije s Turčijo 1. 1737.—1739. Naselili so se v Beogradskem pašaliku — bilo je več bratov —, in sicer je ostal Karagjorgjev ded *Jovan v Sumadiji* v selu *Viševcu*, njegovi bratje pa v bližnjih selih ob srednji Jasenici (rečici, ki se izteka v Moravo blizu Velike Plane). Karagjorgjev ded Jovan je imel dva sinova, *Petra* in *Mirka*. Petru se je dne 3. novembra 1752. rodil sin *Jurij*, ki je postal pravi ustanovitelj nove srbske svobode in takorekoč začetnik rodovine Karagjorgjevičev. Vsled konfliktov s Turki je moral Jurijev oče Peter s svojo številno družino zbežati iz Viševca; bival je po dalje časa v okolnih selih, seleč se ponovno, dokler ni umrl, bržkone okrog 1. 1781. Vdova Marica, Jurijeva mati, se je v drugič omožila v *Topolu*.

Toliko o predzgodovini Karagjorgjevičev. Mladi Jurij je med tem dorastel sredi razmer, v kakršnih se je takrat nahajala Sumadija. Napetost med brezpravnim srbskim prebivalstvom in Turki-gospodovalci je neprestano vodila do izbruhov; vsled turških nasilnosti in prekipenja srbske odpornosti se je množilo število onih, ki so utekli v gore ter iz gozdov in zased naprestano napadali Turke. To hajduštvo je globoko posegalo v življenje neštevilnih srbskih družin, tako tudi v Jurjevo. Naposled se je umaknil čez Savo v Srem, ko pa je 1. 1787. Avstrija v zvezi z Rusijo začela vojno zoper Turčijo in si je za borbo zoper Turke že prej z agitacijo iskala zaslombe v srbskem prebivalstvu, je Jurij z mnogimi drugimi Srbi vstopil v prostovoljski kor v avstrijski vojski ter se junaško boril s Turki. Tu se je doobra izvežbal tudi v načinu rednega bojevanja — saj je postal pri tem podčastnik —, kar mu je pozneje za časa narodne borbe dobro služilo. Svištovski mir, ki so ga sklenili Avstrijci 1. 1791., ni izpolnil obljub, danih Srbom, ki so dobili le splošno amnestijo. Jurij se je vrnil s svojo družino v Sumadijo ter se nastanil v Topoli, kjer se je v sledečih letih mirno pečal s kmetijskimi posli. Ko pa so kmalu nato divji janičarji začeli nove nezasišane grozovitosti po belgrajskem pašaliku in n. pr. sklenili posekati vse imentnejše srbske prvake, tedaj se je Jurij postavil na čelo Srbom, ki so morali pred janičarji trumoma bežati v gore. Tako se je začel 1. 1804. veliki srbski upor zoper Turke, ki ga je vodil Jurij, srbsko Džordže, po očetu Petrović imenovan. Njegovo ime je zaslovelo po vsej Srbiji, med Turki pa je vzbujalo tak strah, da so ga imenovali *Karagjorgje*, t. j. Črni Jurij, in to ime mu je ostalo. Po narodnem običaju so se njegovi sinovi in potomci imenovali Karagjorgjeviči.

S tem se je začela velika srbska borba za svobodo, ki so jo dosegli Srbi po strašnih, dolgotrajnih bojih. Toda Karagjorgje ni dočkal srečnega mira.

Ko je preživljala osvobodjena Srbija prvo dobo svoje samostojnosti, se v njej razmere seveda niso mogle takoj urediti; posamezne rodovine so tekmovala za prvenstvo. Poleg Karagjorgjevičev je imela največjo veljavo rodovina Obrenovičev, ki so vladali najdalje v Srbiji. Karagjorgjev sin *Aleksander* je vladal v času od 1. 1842. do 1858. Nato so prišli zopet na prestol Obrenoviči, ki so ostali do 1. 1903. Tega leta so Srbi odstranili to dinastijo, ki se je zadnje čase preveč naslanjala na Avstrijo in na srbski prestol so poklicali Karagjorgjevega vnuka Petra, sedanjega sivolasega vladarja naše države.

Peter Karagjorgjevič se je v mlajših letih osebno udeleževal borbe s Turki. Ko je v Bosni buknil upor zoper Turke, so hiteli srbskim ustajem od vseh strani prostovoljci na pomoč. Med njimi je bil tudi *Peter Karagjorgjevič* ki je na svoje stroške oborožil četo borilcev za svobodo ter v nevarnem četaškem boju pod imenom *Peter Mrkonjić* vodil borbo s Turki v Bosanski krajini.

Tako vidimo, da so Karagjorgjeviči res s svojim delom, s svojo junaško požrtvovalnostjo, vodili borbo za osvobodjenje, zaslužili, da so postali naša prva rodovina, dinastija, ki stoji na čelu naših ujedinjenih, osvobodjenih kraljevin.

Rodovnik dinastije Karagjorgjevičev.

Praded dinastije je srbski kmet *Peter*, padel v vojni s Turki okoli 1. 1783./84., žena *Marica*, umrla 1. 1811.

Petrov sin Karagjorgje Petrovič, rojen 1752. v Viševcu, ubit v noči med 12. in 13. junijem 1817. v Radovanju pri Smederevu, pokopan v Topoli, februarja 1804. do septembra 1813. vrhovni srpski vodja.

Oženjen 1786., žena *Jelena*, hči kneza *Nikole Jovanovića* iz Masloševa, roj. 1765., umrla 30. januarja (11. februarja) 1842. v Beogradu, pokopana v Topoli.

OTROCI VOJVODE KARAGJORGJE:

1. *Aleksander Karagjorgjevič*, rojen v Topoli 29. septembra (11. oktobra) 1806. Prvi osnovni pouk mu je dal *Dositej Obradović*. 1814. je potoval z očetom iz Srbije v Avstrijo. 1814. na jesen je odšel v Rusijo in se tam učil in izobraževal. 1839. se je vrnil v Srbijo in 1830. je postal član beograjskega okrožnega sodišča, a 1. 1841. je bil imenovan za adjutanta kneza *Mihajla*. 1842. je bil izbran knezom Srbije, 1858. se je odpovedal prestolu. Potem je odšel v Avstrijo in živel v Temešvaru do svoje smrti dne 22. aprila 1885. Truplo je bilo prenešeno na Dunaj, kjer je pokopano.

Žena *Persida*, hči *Jevrema Nenadovića*, roj. dne 3. februarja 1813. v Valjevu, umrla dne 29. marca 1873. na Dunaju.

2. *Sima* (mlad umrl) 1798.

3. *Sava* (hči), umrla 1867.

4. *Aleksa*, roj. 1801., umrl 1840. *Aleksin sin Gjorgje* (* 1827., † 1843.) je imel dva sina *Alekso*, ki je za vojne služil v srbski armadi in umrl pred nekaj meseci, ter *Božidarja*, ki je kot pisatelj umrl 1. 1908.

5. *Stamenka* (hči).

POTOMCI ALEKSANDRA KARAGJORGJEVIČA:

1. *Peter*, roj. dne 29. junija (12. julija) 1844. v Beogradu, kralj Srbije od dne 2. (15.) junija 1903., kralj države Srbov, Hrvatov in Slovencev od dne 1. decembra 1918.

Oženjen 30. junija 1883. z *Zorko*, hčerko *Nikole I.*, kneza črnogorskega, rojeno na Cetinju dne 11. decembra 1864., umrla na Cetinju dne 4. marca 1890.

2. *Andrija*, umrl 1865. še kot otrok.

3. *Svetozar*, umrl 1847.

4. *Jelena*, poročena z *Gjorgjem Simićem*, bivšim poslanikom Srbije na Dunaju.

5. *Arsen*, rojen v Temešvaru dne 4. aprila 1859., oženjen z *Auroro*, kneginjo *Demidov di San Donato*, umrla dne 28. junija 1904.

(Sin kneza *Arsena* je princ *Pavle*, rojen v Petrogradu dne 15. aprila 1904.)

6. *Poliksena* († 1916. v Gradcu), poročena v prvem zakonu s srbskim ministrom *Konstantinom Nikolajevićem* († 1877.), v drugem zakonu pa s slovenskim odvetnikom drjem. *Aleksandrom Prešernom*, s katerim ni imela otrok.

OTROCI KRALJA PETRA:

1. *Prestolonaslednik Aleksander*, rojen na Cetinju dne 4. decembra 1888., prestolonaslednik od 27. marca 1909., regent Srbije od 11. (14.) julija 1914., regent kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev od 1. decembra 1918.

2. *Jelena*, rojena na Reki dne 23. oktobra 1884., poročena v Petrogradu dne 21. julija 1911. z velikim knezom *Jovanom Konstantinovičem Romanovom*, ki je bil ubit 1918. od boljševikov.

3. *Milena*, rojena dne 13. aprila 1886., umrla na Cetinju dne 9. decembra 1887.

4. *Gjorgje*, rojen na Cetinju dne 27. avgusta 1887., se je odpovedal prestolonasledništvu dne 27. marca 1909.

5. *Andrija*, rojena na Cetinju dne 25. februarja 1890., umrla dne 19. marca 1890.

Regent Aleksander in sedaj živeči člani naše vladarske rodovine.

Veličanstvo kralj *Peter I.* Karagjorgjevič je rojen v Beogradu dne 29. junija 1844. Njegov oče je bil knez *Aleksander Karagjorgjevič* (1842 do 1858) in mati kneginja *Persida*. Ko je zapustil vroče četaško borišče v severni Bosni, se je podal v Črno goro, kjer se je dne 30. junija 1883. na Cetinju poročil s knežno *Zorko*, starejšo hčerko črnogorskega kneza *Nikole I.* Pozneje je živel s svojo družino večinoma v Švici. Po odstranitvi Obrenovičev ga je srbska narodna skupščina izvolila za kralja Srbije, dne 15. junija 1903., na kar se je vrnil iz Švice ter dne 25. junija 1903. zasedel srbski prestol. Kako se je nato srbska politika obrnila in dosegla v kratki dobi osvobodjenje ne le vseh srbskih sorojakov, temveč tudi ostalih Jugoslovenov, Hrvatov in Slovencev, nam je še živo v spominu. Kralj *Peter* je bil dne 1. decembra 1918. v Beogradu proglašen za kralja Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Kneginja *Zorka* je umrla zelo zgodaj, že dne 16. marca 1890., rodilši možu petero otrok, od katerih pa sta dva zgodaj umrla, in sicer kneginja *Milena* (roj. 13. aprila 1886., umrla 9. decembra 1887.) in *Andrej* (roj. 25. februarja 1890., umrl 19. marca 1890.). Žive sedaj trije otroci, in sicer je najstarejši kraljevič *Gjorgje (Jurij)*, rojen dne 8. septembra 1887. na Cetinju. On je tedaj prvorojeni sin kralja Petra in nanj je prišlo prestolonasledstvo, toda ob veliki bosanski aneksijski krizi se je *Jurij* odpovedal tej pravici na korist mlajšemu bratu *Aleksandru*.

Prestolonaslednik-regent Aleksander je drugi sin Kralja Petra, rojen dne 16. decembra 1888. na Cetinju. Kralj *Peter* mu je izročil izvrševanje vladarske oblasti dne 29. junija 1914. in od tedaj vlada kot regent Srbiji, od 1. decembra 1918. pa združeni kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Najstarejše dete iz kratkega zakona kralja Petra je kneginja *Jelena*, rojena dne 4. novembra 1884. na Reki, poročena dne 3. septembra 1911. s knezom *Ivanom Konstantinovičem*.

Izmed članov naše vladarske rodovine živi še kraljev brat knez *Arsenij Karagjorgjevič*, rojen dne 16. aprila 1859. v Temešvaru, in njegov sin knez *Pavel Karagjorgjevič*, rojen dne 27. aprila 1893. v Petrogradu.

VITOMIR F. JELENC:

Peter I — kralj osvoboditelj.

V svoji sivi starosti doživel je kralj *Peter* čas, ko se je oživila vodilna ideja njegovega življenja, ko je dovršil nalogo, ki si jo je postavil kakor svojo življenjsko nalogo. Kar je začel veliki sin *Šumadije Črni Gjorgje*, končal je njegov vnuk. Ideja osvobodjenja in ujedinjenja je tako tesno vezana z rodbino Karagjorgjevičev, da je postala simbol in karakteristika vseh njihovih del; a najznačilnejši nositelj te velike misli je naš sivi kralj *Peter*, ki je posvetil vse svoje življenje borbi za svobodo.

In zato je bilo burno njegovo življenje, bežati je moral iz svoje domovine, ki jo je osvobodil njegov ded, potikal se je po tujini, dokler se ni vrnil in zasedel prestol svojega deda, kakor kralj Srbije, a z delom ni prenehal, dokler ni osvobodil in ujedinil nas vseh.

Kralj *Peter* je rojen kakor tretji otrok kneza *Aleksandra Karagjorgjevića* in *Perside*, roj. *Nenadovićeve*, dne 29. junija 1844. v Beogradu. Ljudsko šolo je obiskoval v Beogradu, a nato odšel na višje nauke v Pariz in Genovo, a leta 1862. je stopil v *St. Cyr* v znano francosko vojaško

šolo. Služil je nekaj časa v francoski vojsko, a nato je zopet nadaljeval svoje študije v Parizu.

V borbi za svobodo.

Ko je leta 1870. izbruhnila vojna med Francijo in Prusko, je stopil *Peter Karagjorgjevič* kot dobrovoljec v francosko tujsko legijo in se odlikoval v vseh borbah. V bojih na *Loiri* ni mnogo manjkalo, da ni padel v roke Prusom, preplaval je reko in se tako rešil suženjstva. Za svojo hrabrost je dobil največje francosko odlikovanje legije časti.

V domovini so se v tem času razmere popolnoma spremenile. Njegov oče knez *Aleksander* se je moral odpovedati srbskemu prestolu v korist Obrenovičev, ki so pregnali Karagjorgjeviče iz Srbije. *Peter* je kakor izgnanec živel v Švici, ali tudi tja je došel obupen glas bosanske in hercegovinske raje, ki se je dvignila proti Turkom. Knez *Peter* ni premišljal niti trenutka; naskrivaj je odšel v Bosansko krajino in v Orahovcu na svoje stroške zbral veliko četo vstajev in se postavil pod imenom *Petar Mrkonjić* na čelo borilcev za svobodo potlačene naroda. Kako plemenite so bile njegove misli, kako nesebični njegovi nameni, dokaz je njegovo pismo, ki ga je v onem času pisal *Milanu Obrenoviću*, ki v njem prosi *Milana*, naj pozabi vse rodbinske prepire in ga poziva na skupno borbo za osvobodjenje Bosne in Hercegovine! Ali mesto odgovora, je poslal *Obrenović* zahrbtnega morilca, ki se mu pa ni posrečilo izvesti zlobnega namena. Po končani vstaji je odšel princ *Peter* na Cetinje, kjer je živel delj časa, tu se je poročil leta 1883. s kneginjo *Zorko*, hčerko bivšega črnogorskega kralja *Nikite*, ki mu je rodila pet otrok: kneginjo *Jeleno*, soprogo bivšega ruskega velikega kneza *Jovana Konstantinovića*, kraljeviča *Gjorgja* (27. avgusta 1887.), prestolonaslednika *Aleksandra* (4. decembra leta 1888.), a druga dva otroka (*Milena* in *Andrija*) sta umrla v zgodnji mladosti. Kratek je bil zakon kneza Petra. Kajti že leta 1890. umrla mu je žena *Zorka*, a *Peter* se je preselil v Švico, kjer je živel kakor skromen zasebnik.

Peter — kralj Srbije.

Dinastijo Obrenovičev doseglo je zaslužen plačilo! Srbski narod je videl, kam ga vodi politika Obrenovičev, ki so se po svojih zadnjih predstavnikih, kralju *Milanu* in *Aleksandru*, vdinjali v avstrijsko službo, in v oni tragični majski noči, začela se je nova zgodovina srbskega naroda! Ves narod obrnil je oči v kneza Petra in mu ponudil krono. A on je hotel sprejeti krono iz rok naroda in rekel deputaciji, da je voljan sprejeti krono le v tem slučaju, ako ga narodna skupščina izbere soglasno! 2. junija 1903. leta je narodna skupščina izbrala princa Petra kraljem Srbije. Novoizvoljeni kralj je takoj zapustil Zenevo in preko Avstrije potoval v svojo domovino. Ko je prišel na Dunaj, pozdravilo ga je na Dunaju nekoliko stotin srbskih, hrvatskih in slovenskih dijakov, in pri tej priliki padel je prvokrat proroški klic:

„Živio jugoslovanski kralj!“

Po 45 letih izgnanstva stopil je kralj *Peter* 11. junija 1903. na srbska tla. Pri sprejemu je rekel: „Kar je začel ded, to bo dokončal vnuk!“

In res je kralj *Peter* takoj začel z resnim delom. Kratka doba njegovega vladanja znači za Srbijo razvitek in velik napredek na narodnem, kulturnem in gospodarskem polju! Ali nikdar ni pustil izpred oči svoje življenjske naloge, tako da je njegovo vladanje

nova epoha v razvoju jugoslovanske misli.

Avstro-Ogrska je takoj razumela, kaj pomeni zanj nova in prerojena Srbija. Borba je začela na ekonomskem polju s takozvano carinsko vojno, ko je hotela imperijalistična Avstrija zadati Srbiji na gospodarskem polju smrtni udarec. Ali narodna zavest je odbila ta napad, četudi z največjimi žrtvami. Ko je mala in samozavestna Srbija premagala na gospodarskem polju avstrijski imperijalizem, prenesel je ta borbo na politično polje! Aneksija Bosne in Hercegovine leta 1908. je bila strašen udarec za srbski narod, ki pa tudi ni obupal, pač pa se je pripravljala na novo, veliko in odločilno borbo!

In da je Srbija zdržala to veliko borbo, nedvomno je to velika zasluga kralja Petra in njegovega sina prestolonaslednika *Aleksandra*.

Komaj so se uredile razmere v zemlji, že je kralj *Peter* začel izvajati nalogo, ki si jo je postavil:

borba za osvobodjenje.

Leta 1911. začela so se pogajanja med Bolgarijo in Srbijo, pozneje se je pridružila tudi Grška in leta 1912. je bila sklopljena balkanska zveza, ki je imela nalogo osvoboditi balkanske brate turškega gospodstva.

Dne 5. oktobra 1912. napovedal je kralj Peter vojsko Turčiji. Kakor narasli hudournik zavalovila se je srbska vojska pod vodstvom viteškega prestolonaslednika Aleksandra, v osmih dneh je bila razbita na Kumanovem turška vojska, kralj Peter je s svojo vojsko vkorakal v Dušanovo Skoplje! In po petindvajsetih dneh razvila je srbska vojska svoj pobedonosni prapor po zmagah v Macedoniji, Stari Srbiji in Albaniji, na obalah sinjega Jadrana v Draču, Lešu in Ivanu Medovanskem! Ko je nebratska Bolgarska — nahujskana po Avstriji in Nemčiji — zahrbtno napadla svoje zaveznike, je srbska vojska v krvavi bitki na Bregalnici zopet dokazala, da je nepremagljiva v borbi za svobodo!

Po sklenjenem bucareškem miru bila je končana prva epoha v delu kralja-osvoboditelja. Vsled silno oslabelega zdravja je izročil kralj Peter v juliju 1914. leta regentstvo sinu in prestolonasledniku Aleksandru, sam pa je odšel v kopališče Vranje.

Ali dolgo ta njegov odmor ni trajal! Na Vidov dan 1914. padel je v Sarajevu avstrijski prestolonaslednik Franc Ferdinand, zakleti sovražnik našega naroda! In malo dni potem, napovedala je Avstrija vojno izmučeni Srbiji, ki jo je mislila pogaziti v nekaj dneh!

Ali že prvi napad na Beograd je pokazal, da Avstrija ni računala na zavest in moč naroda, ki je bil vzgojen v duhu tradicij dinastije Karagjorgjevičev. Avstrijski poraz na Cer-planini, krvave borbe na Mačkovem kamnu na Savi in Drini so pokazale, kaj zmore narod, ki ljubi svobodo!

Prestolonaslednik Aleksander je bil vrhovni poveljnik hrabrih sokolov, stari kralj pa je hodil od rova do rova, bodril in hrabil svoje junake.

Po prvih porazih je napela Avstrija vse moči, da izbrše sramoto. Od dveh strani — od Drine in Save — so napadli Avstriji in srbska vojska se je začela, izmučena in v največjem pomanjkanju, že umikati... padel je Beograd in avstrijske čete so stale že pred Topolo, rojstnim krajem Karagjorgjevičev... Mnogih se je loteval obup.

Tedaj pa je prišel stari kralj med svoje vojake in v najhujši situaciji jim je spregovoril sledeče zgodovinske besede:

„Otroci moji! V teku zadnjih dveh let ste se junaško borili s Turki, Bolgari in Arnavti. Neizmerno ste proslavili srbsko orožje in sebe, vi ste premagali vse svoje sovražnike. Zdaj se že štiri mesece borite z novim, silnejšim in pripravljenim sovražnikom, ki je nekolikokrat močnejši nego mi. Trudni in izmučeni od teh nadčloveških naporov, se hočete videti s svojimi ženami, z otroki, ki si žele vas! Ali domovina potrebuje vaše zaščite! Vi ste prisegli domovini in sebi, boriti se do zadnje kaplje krvi! Ali jaz vas razumem. Pravične in upravičene so v mojih očeh vaše želje, želje vaših rodbin. Zato vas odvežem vaše prisege, vse vam odpuščam, otroci moji, in prosim, da vam tudi Bog odpusti. Pojdite v svoje domove, a jaz vam dajem svojo častno besedo, da se ne zgodi nikomur nič! Ali jaz, vaš stari kralj, s svojima sinovoma ostanem tu, da umremo na teh položajih, tako bo sovražnik zavzel Srbijo šele takrat, ko prekorači preko trupla vašega kralja in njegovih sinov!“

Ali med junaki ni bilo niti enega, ki bi zapustil svojega kralja, nepopisno je bilo navdušenje, kakor vihar so planili Srbi na sovražnika...

V nekaj dneh je bila popolnoma porazena avstrijska vojska, ki je v divjem begu bežala in zapustila Srbijo; ogromen plen je ostal v srbskih rokah. A na čelu svoje vojske je vkorakal kralj Peter v osvobojeni Beograd. Preko črno-rumene zastave, ki je plapolala nekaj dni na konaku, je stopil kralj osvoboditelj v svojo prestolnico!

Skoraj leto dni so se pripravljali Avstrijci in Nemci za nov napad na Srbijo, pridobili so zopet Bolgarijo, ki je zahrbtno napadla srbske armije, ki so se uspešno borile proti Avstrijem in Nemcem. Ali pred toliko premočjo ni mogla vzdržati srbska vojska, začela je odstopati, ali vsako ped svoje zemlje je branila z največjim požrtvovanjem.

In v teh hudih časih stari kralj ni zapustil svojega naroda, svoje vojske... vse gorje onih strašnih dni čez Albanijo je delil s svojim narodom, s svojo vojsko, tolažil in vzpodbujal... a vsak njegov stavek je izzvenel v proroških besedah: „Zopet se vrnemo!“

Zavit v velik angleški plašč, oprt na palico, je stopal stari kralj po nepretrdnih albanskih go-

rah, odklanjal je vsako udobnost, hotel je biti s svojim narodom. In ta narod, ki je videl svojega starega kralja v svoji sredi, ni obupal, šel je v izgnanstvo, ker je vedel, da ga kralj-osvoboditelj privede zopet nazaj.

In kralj Peter je izpolnil svojo obljubo. Za časa izgnanstva je živel kralj Peter v začetku v Solunu, a potem se preselil v kopališče Faleron blizu Aten, odkoder je, akoravno hudo bolan in telesno jako slab, vedrega duha zasledoval borbo za osvobojenje.

Napočil je veliki dan, ko je Aleksander povedel svojo vojsko, pomnoženo s tisoči in tisoči dobrovoljcev, v veliko, končno borbo.

Zmagala je velika misel, zmagala velika ideja, končano je bilo delo, ki ga je začel Kara Gjorgje.

Kralj Peter se je vrnil v svojo prestolnico, ne več kralj male Srbije nego kralj osvobojene velike Jugoslavije!

In danes, ko se mudi v naši sredi sin velikega kralja-osvoboditelja, je v duhu med nami tudi on, ki je posvetil svoje življenje naši svobodi!

Regent Aleksander — vojak.

Po burnih dnevih aneksijske krize je bil dne 27. marca 1909. s kraljevskim ukazom proglašen prestolonaslednikom kraljevič Aleksander.

Mladi prestolonaslednik je bil do takrat malo znan v širši javnosti, živel je skromno, posvetil se je študijam, v javno življenje ni posegal, toda komaj je postal prestolonaslednik, izbral si je stroko, ki se je pozneje izpopolnil v nji. Kakor da je slutil in vedel v naprej, kaka naloga ga čaka v življenju, se je ves posvetil vojaštvu, zbral je okoli sebe najboljše srbske vojskovodje in taktičarje, ter pod njihovim vodstvom proučil vso zgodovino vojska in narodov.

Ko je jeseni leta 1912. izbruhnila balkanska vojna, je prestolonaslednik Aleksander prevzel poveljstvo nad prvo armijo, ki je prodirala v Turčijo v smeri Dušanovega Skoplja. Na Kumanovskem polju ustavili so se Turki in začela se je velika bitka, ki je imela odločiti usodo balkanske vojne. Dva dni je trajala ljuta borba, dokler srbska prva armija v junaškem naletu ni zlomila obupnega odpora turške vojske. V divjem begu so Turki zapustili bojišče, bežali preko Skoplja in se mogli zbrati šele med Prilipom in Bitoljem.

Prestolonaslednik Aleksander je bil ves čas borbe v največjem ognju, že v začetku spopada, ko je 18. polk zadrževal z neprimerno vztrajnostjo napade cele turške divizije sam, bil je Aleksander med svojimi Beograjčani... in na čelu svoje vojske je vkorakal v Skoplje... a zadrževal se ni, dalje in dalje je hitel s svojimi sokoli, potolkel Turke na Bakarnem Gumnu, zavzel Bitolj. Prva armija pod poveljništvom prestolonaslednika Aleksandra je odločila balkansko vojno.

Zvesta sebi in svojemu dostojanstvu je čuvala srbska vojska osvobojeno zemljo, ko je v noči napadel Koburžan, kralj bolgarski, zahrbtno svoje zaveznike na Zletovski reki. Vnela se je krvava borba na Bregalnici in tudi tu je srbska vojska odbila nebratski napad in prekrižala načrte zahrbtnega Koburžana in njegovih habsburških in hohenzollernskih svetovalcev.

A komaj je bila rešena ta borba na vzhodnih mejah nove države, že so besni Albanci, oboroženi z italijanskim in avstrijskim orožjem, prodrli na srbsko ozemlje, a našli so odpor in plačilo, ki se ga spominjajo še danes!

Kakor zmagovalec se je vrnil prestolonaslednik Aleksander na čelu svoje zmagovalne vojske v kraljevi Beograd, kjer je takoj nadaljeval svoje delo. Po ves dan je bil pri generalnem štabu, kjer se je pripravljala na novo borbo.

Zavedal se je svoje težke naloge, ko je 11. julija 1914. leta prevzel regentstvo, v oklicu, ki ga je izdal narodu, se je spominjal nedavne preteklosti in s proroškimi besedami oznanjal nov čas, ki se bliža!

Z bliskovo naglico so si sledili dogodki... Vidovdanski atentat, avstrijski ultimatum in začetek sovražnosti z Avstrijo. Tedaj pa je stopil regent Aleksander na čelo svoje vojske in povedel jo je v orjaško borbo za osvobojenje in ujedinjenje.

Regent Aleksander ni bil samo po imenu vrhovni poveljnik srbske vojske, on je bil povsod na svojem mestu, bil je obenem poveljnik in vojak, a nad vse nosilec one velike misli, ki jo je izrekla srbska vlada v narodni skupščini decembra 1914. leta, „da je borba, ki jo vodi srbska vojska, borba za osvobojenje vseh še nesvobodnih bratov Srbov, Hrvatov in Slovencev“. Z veseljem in bratovsko ljubeznijo sprejemal je Aleksander s svojo vojsko prve jugoslovanske dobrovoljce, ki so se javljali iz suženjstva.

Zmaga je sledila zmagi, kakor kamen je stala Aleksandrova vojska, dokler ni zahrbtni Koburžan napadel Srbije v trenutku, ko je njena vojska na severu zaustavljala napade združenih Avstrijancev in Nemcev. Pred toliko premočjo omagala je vojska, ki je stala že tretje leto pod orožjem in začel se je umik.

Niti trenutka ni zapustil Aleksander svoje vojske, bil je z njo v najgroznejših dnevih, stradal je z njo, nočeval z njo po albanskih gorah v snegu in mrazu, a zapustil je ni, šel je z njo v izgnanstvo... poljubil je sveto zemljo svoje domovine, ko jo je zapustil, a s ponosnim glasom je zaklical: „Vrnemo se v veliko in ujedinjeno domovino!“

Komaj je okreval od bolezni, ki ji je podlegel na potu skozi Albanijo, že je odšel iz Krfa na pot v Pariz, kjer je izposloval, da so se zavezniki odločili za solunsko ekspedicijo. Vrnil se je na Krf, kjer je takoj začel z ureditvijo preostale vojske. V kratkem času je dosegel svoj cilj in nova vojska je z navdušenjem čakala, da jo povede Aleksander na bojišče in preko njega v domovino. Prišel je svečani dan, ko se je vojska ukrcala na Krfu in odplula proti Solunu, komaj je stopila na kopna tla, že je stopila v borbo z Bolgari, ki so hoteli preprečiti koncentracijo zaveznikov v Macedoniji.

Na Gorničevu je izvršila srbska vojska prelom in na vrhovih Kajmakčalana je stopila na prvo ped osvobojenega srbskega ozemlja. Padel je Bitolj in srbska vojska se je utrdila na novih položajih. Skoro dve leti je vodila ogorčeno rovoško borbo.

Aleksander je bil tačas neprestano med svojimi vojaki, na Jelaku si je postavil svoj skromni dom, odkoder je vsak trenotek prihajal na prve položaje, pogovarjal se z vojaki, tolažil in vzpodbujal jih. Njegove prijateljske besede so pomirile vsakega, njegovo trdno zaupanje v veliko bodočnost je utrdilo v vojski zavest, da ni daleč čas, ko se narod-izgnanec vrne v svojo domovino!

V rano jutro 13. septembra 1918. leta je izdal Aleksander kratek proglas svoji vojski in par ur potem je začel odločilni boj...

In zopet je povedel Aleksander svojo vojsko preko Macedonije in Srbije... v zmagovalnem pohodu je prišel na Savo in Donavo...

Tako je srbska vojska, pomnožena z jugoslovanskimi dobrovoljci, pod vodstvom regenta Aleksandra postavila temelj naši državi, naši bodočnosti!

Po ustanovitvi naše nove države se je regent Aleksander z veliko vnemo lotil organizacije jugoslovanske vojske. Mi vsi vemo, da mora biti ta armada ena najodličnejših, ker tvori njeno jedro ona jeklena sila srbskega dela našega naroda, ki je zdrobila v prah železne obroče srednjeevropskih armad. Proslavljeni vojskovodja Aleksander nam je porok, da bo ta nova velika armada najjačji zaščitnik naše svobode in neodvisnosti, vedno pripravljen čuvar našega edinstva in najtrdnjše opora velike naše težnje po popolnem našem ujedinenju.

Zastopniki slovenskih krajev pred regentom.

Prestolonaslednika pozdravijo pri njegovem prihodu v Ljubljano ter se mu pod vodstvom podpredsednika Narodnega Predstavništva dr. Ribarja poklonijo tudi mnogi poslanci slovenskih krajev. Slovenski zastopniki štejejo kakor znano 10 demokratov, 5 socialstov, 16 klerikalcev ter 1 izven strank (dr. Rybář). Interesantno je, se spomniti na podlago te sestave. Kakor znano so v Privremeno Narodno Predstavništvo delegirale stranke svoje zastopnike, ker ni bilo mogoče izvršiti volitve. Merodajno je bilo *število glasov*, ki so jih dobile stranke pri zadnjih volitvah na osnovi splošne in enake volilne pravice.

Zadnji izbori so se vršili pri nas leta 1914. za postojnski okraj, predposlednji izbori so bili deželnozborski (splošna kurija) na Goriškem, leta 1913. so bile deželnozborske volitve v splošni kuriji na Kranjskem. Na Štajerskem mora služiti za podlago državnozborska volitev iz leta 1911. Ako se vpoštevajo rezultati vseh teh volitev, dobimo naslednjo sliko moči posameznih strank. Demokrati so dobili 38.576 glasov (29.34%), socialisti 9841 glasov (7.48%), SLS 76.865 glasov (58.47%), Nemci 3495 glasov (2.66%). Na Kranjskem pa je bilo razentega še neveljavnih 2662 glasov (2.02%), od katerih je bilo 1050 glasov neveljavnih, ker so jih klerikalne komisije razveljavile večinoma vse na škodo demokratov. Ker se je Koroščeva stranka ob času, ko

se je določal ključ za Narodno Predstavništvo, zavedala svojega velikega nazadovanja, je privo- lila v malo izboljšanje razmerja, zlasti na korist socialistov. Ako bi se 32 mandatov delilo natan- čno po proporciji izbornih rezultatov, bi morala dobiti JDS 9 mandatov, socialisti 3 mandate, SLS 19 mandatov, razni 1 mandat. Kompromis- nim potem je končno dobila SLS 16 mandatov, demokratije 9, socialisti 5, tržaški Slovenci pa 2 mandata. Od takrat, ko se je ugotavljal ključ za Narodno Predstavništvo pa do danes, so se

politične razmere prav izdatno poslabšale na rač- un klerikalcev. Že sama „Samostojna kmetijska stranka“ se danes koša z SLS. Je izven vsakega dvoma, da Koroševa stranka pri bodočih izborih ne dobi več absolutne večine v Sloveniji oddanih glasov. V novem parlamentu bo zato „slovenska delegacija“ drugače sestavljena. Zanimivo je, da so med Slovenci klerikalci edina plemenska, od- nosno versko-separatistična grupa, ki izključuje Srbe kot politične somišljenike, ker smatra konfe- sijo za važen kriterij političnega programa.

LISTEK.

Naša kraljevska himna.

Bože pravde, Ti što spase
od propasti dosad naš!
Čuj i odsad naše glase
i odsad nam budi spas.
Močnom rukom vodi, brani
budućnosti naše brod;
Bože spasi, bože hrani
našeg kralja i naš rod.

Složi našu braću dragu
na svak dičan, slavan rad!
Sloga biče poraz vragu,
a najjači svima grad!
Nek na našoj blista grani
bratske sloge zlatan plod.
Bože spasi, bože hrani
našeg kralja i naš rod!

Nek na naše vedro čelo
Tvoj ne padne gnjeva grom;
blagoslovi naše selo,
polje, njivu, grad i dom!
Kad nastupe borbe dani,
k pobedi mu vodi hod.
Bože spasi, bože hrani
našeg kralja i naš rod!

Iz mračnoga sinu groba
naše krune novi sjaj;
nastalo je nova doba,
novu sreću, Bože daj!
Kraljevinu našu brani,
petvekovne borbe plod.
Kralja Petra bože hrani
moli Ti se sav naš rod!
Bože spasi, bože hrani
našeg kralja i naš rod.

DR. IVAN ORAZEN:

Naš Pero.

Naš Pero ali Petar smo ga vsi klicali. Pri- peljali so ga z drugimi ranjenci iz bitke pri Pri- lepu in sedaj je ležal pri nas v drugem nad- stropju. Šrapnel mu je zdrobil desno koleno, rana se mu je gnojila. Pa ker je ostalo gnojenje na svojem mestu, zato smo se nadejali, da mu ohranimo nogo.

Drugi teden ga je obiskal njegov oče, ki mu je prinesel pozdrave matere in sester. Sedel je lepo k sinu na posteljo in ta mu je moral pri- povedovati, kako je bilo v bitki. Ko je sin kon- čal, tedaj se je pa oče sklonil k sinu in ga vpra- šal tajinstveno:

„Pa čuješ, Pero, ali si ti tudi videl kraljeviča Marka, ki se je postavil v najresnejšem trenutku na čelo srbske vojske ni jo vodil do zmage?“

Med srbskimi vojaki je bila namreč razšir- jena govorica, da se je njih mnogo opevani na- rodni junak kraljevič Marko udeležil bitke pri Prilepu, da se je prebudil iz svojega sna in vodil svoje junake k zmagi.

„Ne, dragi oče, jaz ga nisem videl, a sigurno je bil tam. Nekateri moji so ga videli, in ko se je začel strašni naskok, začel je klic po celi fronti: „Kraljevič Marko je tu, on nas vodi, na- prepj, bratje, naprej!“ Za trenotek smo vsi ob- stali in gledali naprej, da ga vidimo; ali pred mojo četo je bil tako gost dim razpokajočih tur- škkih šrapnelov, da si videl komaj deset korakov naprej. A znaš, on je bil tu, vsi smo čutili nje- govo navzočnost. Pa oče, da si ti čul takrat naš ... urá ... urá ... i ti bi se preplašil ...“

„Pa čuješ, sinko, kakšen je pa bil kraljevič?“

„Na konju, oče, na konju, ves v srebrnem oklepu.“

Oče in sin sta gledala s sanjavi očmi v da- ljavo, prepričana sta bila, da je njih slavni Mar-

ko vodil srbsko vojsko. Ta govorica se bo raz- širila med celim srbskim narodom in ogenj ple- menite srbske narodne pesmi buknil bo še više in vžgal srca celega naroda.

„Pa sinko, kaj pravijo doktorji o tvoji nogi, ali ti ostane? Pozabil bi bil skoraj na to glavno.“

„Ne boj se, oče, za nogo, doktorji pričajo, da ostane. Povej mi rajši, ako je pri vas tudi tako deževalo kot pri Prilepu?“

„Deževalo, deževalo, vse je bilo pod vodo.“

„No kaj bo z našim pridelkom? Vse, vse bo uničeno.“

Pero se je razžalostil, utihnil in nič več ni govoril z očetom o svoji težko poškodovani nogi. Prepričan je bil, da mu ostane. A prišlo je drugače.

Nekega dne so ga položili strežaji raz nosil- nico na mizo, da ga na novo prevezemo. Pri vzdigovanju mu je pa zlomljena in kakor nož ostra kost prerezala glavno žilo. Silno je krva- vel in izgubil mnogo krvi. Stegno smo mu ob- vili z elastično obvezo in ustavili krvavitev. Bil je blede kakor stena zidu.

„Pero, nogo moraš izgubiti, odloči se hitro, hitro se odloči.“

Žalostno nas je pogledal in molčal.

„Pero, hitro, hitro.“

„Pa čujete, vsaj sem vendar očetu rekel, da ne bom izgubil noge, da mu bom doma na polju vse zopet uredil.“

Revež, tako je ljubil svojo zemljo, da je mislil vedno le na njo.

Vdal se je in izvršili smo takoj prepotrebno žalostno operacijo.

Prve tri, štiri dni mučile so ga bolečine in vročina. Potem se mu je pa obrnilo zopet na bolje in naš Pero postal je zopet stari. Smejal se je in se razgovarjal s svojimi sosedi, kako bo zopet obdeloval zemljo, kaj bo vse nasejal. Bil je zopet prejšnji kmetič, ki je ljubil čez vse svoje njive.

Bilo je nekega dne pozno v večer. Prevezo- vali smo še ranjence v sobi, ki je bila zraven Petrove in bili na završetku. Naenkrat se obr- nemo vsi proti Petrovi sobi in se potem začu- deni spogledamo. V bolnišnici, v ti hiši žalosti in trpljenja, kjer je vladala ali grobna tišina, ali so se pa čuli kriki in vzdihovanje, začujemo na- enkrat petje. En glas je prvačil, dva druga sta ga pa spremljala. Vsi gremo ven in stopimo v sobo, kjer je ležal naš Pero. Bil je osmi dan, odkar je izgubil desno nogo. Pa zagledamo Pe- tra, ki sedi v postelji veselega obraza in žarečih oči ter prvači s svojim tožnim glasom; dva to- variša, laglje ranjena, pa sedita poleg njega z desne in leve ter ga spremljata.

„Pero, dober večer, pa kaj pomeni to, da poješ?“

A on ne odgovarja, nego gleda iskrih oči pred sebe in poje o kraljeviču Marku. Ves navdu- šen je in vsi drugi ranjenci poslušajo ga sveto.

Dozdeva se nam, da dihajo tiše, kakor po na- vadi. In Pero poje in poje; pripoveduje o mukah in strahotah, ki jih je moral pretrpeti srbski na- rod, poje o junaških srbskih materah, ki niso jokale za padlimi sinovi in o nadah in upih na boljše bodočnost srbskega naroda.

In mi ga mirno poslušamo. Ko je nehal peti, vladala je tišina v sobi; na licih ranjencev si pa lahko čital upe in nade ter prepričanje o lep- šem solncu, ki bo obsijalo srbske zemlje.

„Pero, ali ti je dobro?“

„Dobro, gospodine. Ali z eno nogo ne bom mogel iti prihodnjič v boj in ta zavest me boli.“

* Iz knjige dr. Ivana Oražna: „Med srbskimi ranjenci ...“

Избеглица.

Kao što u svoje звезданоме бдењу, посто- јано стоји ноћ, ишчекујући сунчев рођај, тако седи српски краљ стоји у туђини, непоколебљив, чврст: — чека и бди!

У олуји, што у своје бесу све коси, диже бледо отворено чело, очи горе...

... По непознатим путевима, дивљега, ар- наутскога краја, где, разјурен, залутао, од умора и глади његов народ посрће и мре, вуку кола, упрегнута четири вола, српских, плодних њива, негдашња поносна, четири орача. У њима, у сивој кабини, седи краљ Петар, уз њега ступа часна као стена чврста сива пратња: Србин пастир, земљоделац и јунак!

Кола, за собом остављају у земљи, дубоку бразду, неизгладив траг...: заморени волови даху и тежки јарам на њима љуто шкрипи...

— Здраво краљу, господару наш! — чује кроз ветар, прозебао, залутао српски глас.

— Ја сам, сине, сада теби раван: Србин избеглица, нисам краљ!

Али краљева забринута душа, као немирни ветар што нигде стана нема уоколо драге земље лута:

Косово, у магли, мртво, ледом притиснуто, лежи!

А зрачна Топола, задужбина, свети храм?

— Боже, да ли је туђу стопу, на својој земљи осетио Он, вођ, Карађорђе — дед?

Али што тако тежки јарам на воловима, љуто шкрипи?

Србија! Београд! Краљеве очи горе: црно- жуте, душманске боје, значке смрти, овиле су цео српски род...

Kao što u svoje звезданоме бдењу, по- стојано стоји ноћ, ишчекујући сунчев рођај, тако седи српски краљ стоји у туђини, непо- колебљив — чека и бди!

Iz knjige Iva Čipika „Iz solunskih borbi“ po- svećene prestolonasledniku Aleksandru.

Anekdote o Karagjorgjevićih.

Crni Gjorgje in švabska uniforma.

Ko sta se leta 1786. Avstrija in Rusija pri- pravljali na vojno s Turško, je Crni Gjorgje živel v Sremu. Kot navdušen borec za svobodo svo- jega naroda je takoj vstopil kakor dobrovoljec, ali med Avstrijci mu ni ugajalo, pobegnil je pre- ko Dunava in začel na svojo roko četovati po Srbiji. Ko so Avstrijci prišli v Srbijo, je stopil v četo vojvode Radića Petrovića in podil Turke z zemlje. Ker četaši niso imeli svojih uniform, ob- lekli so jim avstrijske.

Samo Crni Gjorgje ni hotel obleči avstrijske uniforme, rekel je:

„Karagjorgje ne bo nosil nikdar švabske uni- forme!“

Vedno in dosledno je nosil obleko srbskega kmeta.

Crni Gjorgje — kmet.

Leta 1807. poslala je ruska vlada v Srbijo generala Pauličija, da se sporazume s srbskim voždom (vojvodo) Karagjorgjem zaradi skup- nega nastopa proti Turški.

V svojem poročilu o pogajanjih s Srbi, je javil ruski odposlanec svoji vladi:

„Nikdar ne pozabim zadnjih besed, ki mi jih je rekel srbski vojvoda pri slovesu:

„Dragi gospod, jaz si ne želim prav ničesar drugega, nego samo to, da vidim svojo domovino osvobojeno! Potem se pa rad vrnem k svojemu plugu!“

Kako je postal Crni Gjorgje srbski vožd (vojvoda).

Ko je postal položaj srbskega naroda pod turškim jarmom nevzdržen, sklical je Crni Gjor- gje 2. februarja 1804. leta narodni tabor v Oraš- cu. Tu je narod navdušen sprejel predlog, da se upre svojim tlačiteljem. Ves narod je zahteval, da naj Gjorgje prevzame poveljstvo.

Ali Gjorgje se je dolgo branil:

„Jaz ne morem sprejeti poveljstva! Jaz sem brz in brezobziren, kdor me ne posluša, jaz ga na mestu ubijem, vsakega, ki bi zagrešil naj- manjši greh, obesim. Ako bi pa postopal tako, vi me boste sovražili, pustili me boste na cedilu, vsak bo delal na svojo roko, a to bo le voda na mlin Turkom, ki bi nas nesložne lahko prema- gali!“

Vsi so mu nato klicali, da potrebujejo sedaj ravno takega moža na vodilnem mestu.

Tedaj je Crni Gjorgje vprašal:

„Ali hočete, da bom vaš poveljnik?“

„Hočemo!“

„Vzdignite tri prste desne roke!“

Tedaj je vprašal Gjorgje s svečanim glasom:

„Ali me hočete?“

In enoglasno je odgovoril narod:

„Hočemo!“

Crni Gjorgje pa je nato izjavil:

„Potem pa hočem tudi jaz biti vaš voditelj!“

Stari narodni boritelj prota Atanasije Antoničević je tedaj zaprisegel najprej Gjorgja, nato pa ves ostali narod in ga pozval v borbo za svobodo! —

Se tisti dan so zaplamteli turški dvori po šumadijskih vaseh in narod je začel veliko borbo za osvobojenje Srbije.

Karagjorgjevići in narod.

Leta 1842. je bil izbran srbskim knezom Aleksander, sin Gjorgja in oče kralja Petra. O njem pravi srbska narodna pesem:

„Bio je čovek iz naroda za narod,
bio je žudan slobode i zato borac za slobodu,
nije bio gramzljiv za vlasti i časti.“

Bil je najsrečnejši, kadar je bil med svojim narodom, ki ga je spoštoval, ker je vedel, da je njegov sin. Ko v burnem letu 1858. narodna skupščina ni odobrila njegove politike, se je sam zahvalil in odrekal vladi, akoravno je vedel, da bi narod bil za njega, ali kakor ustaven vladar, je spoštoval ustavo.

In kakršen je bil oče, tak je tudi njegov sin kralj Peter.

Srbsko krono je sprejel šele takrat, ko sta ga narodna skupščina in senat soglasno izvolila kraljem Srbije.

Kralj Peter se vedno zaveda, da je sin naroda, vnuk srbskega kmeta iz srca Srbije — Šumadije. Na vseh svojih potovanjih po Srbiji, je vedno obiskoval kmečke hiše, bil gost pri kmetih, razgovarjal se z njimi in bil srečen, ko je videl, da se jim godi dobro pod njegovo vladno.

Kakor njegov oče je tudi kralj Peter strogo ustaven vladar, ustava, ki je prisegel nanjo, mu je prvi in edini zakon. Ko se je pojavila v narodni skupščini nesloga, svetovali so kralju Petru, da naj vzame vso vladarsko oblast v svoje roke, ker s skupščino se ne da več delati, je ta odločno odklonil ta predlog in rekel:

„Ne! Samo svobodni narod zna ceniti svobodo!“

V času vojne za osvobojenje ostal je kralj Peter isti in stari prijatelj naroda. Tudi v najtežjih dnevih ga ni zapustil, zato pa ga narod spoštuje in ljubi, ker ne vidi v njem svojega kronanega kralja, nego svojega prijatelja, svojega sina. In zato je Čiča Pera, kakor srbski kmet imenuje svojega kralja, njegov ljubljeneč in zaščitnik.

Vso ljubezen do naroda je podedoval od svojih prednikov tudi regent Aleksander. To se je posebno pokazalo sedaj, ko je potoval po Hrvaški, ko se je povsod pogovarjal s kmeti, ki so bili navdušeni in ginjeni, ko so videli med seboj svojega človeka, ki je govoril z njimi v narodnem jeziku, ki jih je spoštoval in cenil.

Karagjorgjevići so sinovi naroda, prijatelji in borilci za svobodo in sovražniki nasilja!

Potovanje regenta po Hrvatskem.

Celo potovanje regentovo od Beograda do Zagreba je bilo prava narodna slavnost, kakršno dežela ne pomni. Vse postaje so bile lepo okrašene in ozaljšane, najlepša okrasitev so pa bile velikanske množice ljudstva, posebno kmetškega, ki je prišlo pozdravit regenta Aleksandra.

Dvorni vlak z regentom se je ustavljal na vseh večjih postajah in regent je stopal med ljudstvo, s katerim se je pogovarjal.

Naravnost veličanstven je bil pa sprejem regentov v Zagrebu, kjer ga je pričakovalo kakih stotisoč ljudi.

Ko je z zastavami okrašeni dvorski vlak prispel na zagrebško glavno postajo, so zazvonili vsi zvonovi, ban dr. Luginja je pozdravil regenta, ki se je prisrčno zahvalil na pozdravu, potem je pa pozdravil regenta v imenu mesta najstarejši občinski svetnik Milan Krešić z besedami:

„Vaše Visočanstvo! Deležem sem časti pokloniti se Vašemu Visočanstvu kot najstarejši občinski svetnik. Ne morem najti dovolj ognjevitih besed, s katerimi bi v imenu nas Zagrebčanov izrazil veliko radost, da nam je omogočeno pozdraviti na tleh starodavnega glavnega mesta z dobrodošlico našega narodnega vladarja. Kadinski jarem naših sovražnikov, pod katerim smo stokali stoletja, smo mogli odvaliti s sebe samo z močno pomočjo srbskih bratov, s katerimi v slogi in skupno s slovenskimi brati smo pod slavnim žezlom Karagjorgjevičev ustanovili močno državo Jugoslavijo, zidano za večno. Podajajoč po starem slovanskem običaju Vašemu Visočanstvu kruh in sol, kličem iz dna duše in polnega grla: Da živi naš mili jugoslovanski regent Aleksander!“

Na ulicah so pozdravile regenta ogromne ljudske množice, ki so regenta pozdravljale tako navdušeno, kakor pač pozdravlja svojega osvoboditelja narod, ki je stoletja živel v suženstvu. Kočija, v kateri se je vozil regent z ministrskim predsednikom dr. Vesničem, se je mogla samo počasi pomikati po prenapolnjenih ulicah. Pred kočijo je jezdil oddelek konjeniške garde in Sokolov in ravno tako tudi za kočijo.

Mesto je bilo vse v zastavah, z oken je deževalo cvetic, ki so jih metali na regenta, ki je bil nad takim sprejemom vidno globoko ginjen, večkrat celo do solz. Ves v cvetju se je regent pripeljal na Markov trg, pred banski dvor. V dvoru ga je sprejela banica in pozdravila z besedami: „Visočanstvo! Ne ponujamo Vam kruha in soli, ker ste prišli v svoj dom.“

Regent je takoj globoko ginjen izjavil, da je tako sijajen in prisrčen sprejem še redko kdaj doživel.

Na trgu pred banskim dvorom je bila silna množica ljudstva, ki je hotela regenta vedno znova videti in on se je še trikrat pokazal na oknu in pozdravil ljudstvo.

Zvečer je bila sijajna bakljada, pri kateri je sodelovalo kakih 30.000 ljudi samo v sprevodu. Pred banskim dvorom se je bakljada ustavila in pevska društva so zapela razne jugoslovanske pesmi, med njimi tudi naš „Naprej zastava slave“ in „Morje adrijansko“. Regenta je silna ljudska množica pozdravljala z nepopisnim navdušenjem, on se je zahvaljeval ginjeno in je tudi dvakrat spregovoril ljudstvu in izjavil med drugim: „Hvala vam, bratje, odnesite moj pozdrav na svoje domove in bodite prepričani, da bom jaz stal z vami na obrambi narodnih pravic in naj si bodi to proti komurskosti. Vsi trije bratje združeni bomo čudeže delali.“ — Tu je kar zagrmelo od navdušenih vzklikov: „Živel vrhovni vodja jugoslovanske armade!“

Dolgo v noč je trajalo navdušeno vzklikanje pred banskim dvorom zbranega ljudstva, ki je čutilo, da so nastali novi časi za Jugoslovane — časi, po katerih smo dolgo hrepeli in jih srečno tudi dočakali. Regent je bil tako ginjen, da je ljudstvu metal z roko poljube.

Regentov govor pri slavnostnem obedu v Zagrebu.

Pri slavnostnem obedu v banskem dvoru je imel regent Aleksander naslednji lepi govor:

„Vstal sem, da se v prvi vrsti zahvalim Previdnosti, ki mi je podelila srečo, da v imenu svojega očeta izrečem prvič vladarski pozdrav kralja Srbov, Hrvatov in Slovencev povabljenim za to mizo, državljanom prostrane in mile skupne domovine. Zdi se mi, gospoda, da je v tem trenutku zbran okoli nas ves naš narod treh imen pa enega srca in duše, in da se v tej dvorani gibljejo tudi veseli duhovi naših skupnih prednikov zadnjih dvanajst stoletij. Ali niso za tem trenutkom, v katerem se bodo mogli združiti in objeti, vsi naši bratje vseh imen, zdihovali, živeli in padali naši skupni predniki? Po mojem globokem prepričanju so v tem trenutku z nami ne samo vsi naši, temveč tudi vsi našega pokolenja. Kar smo mi dosegli, je njihovo in naše skupno delo, kar še preostaja dela za narodno osvobojenje in zedinjenje, bomo storili mi in oni, ki pridejo za nami, in na nas je, da jim pripravimo in olajšamo dovršitev tega preostanka. Stori bomo to brez velikih težav, ako se bomo vsi v svojih strokah javnega in zasebnega, prosvetnega in pridobitnega življenja posvetili delu z onim vzajemnim zaupanjem, s katerim so se drug na drugega naslanjali naši junaki, ko so polagali svoje življenje na oltar stoletne narodne misli. Tudi mi moremo storiti to brez resnih težav. Časi našega suženjstva tujcu in tujskemu vmešavanju v naše posle so minuli za večno. Z dragim življenjem smo si kupili pravico, da si po svojem znanju in premoženju zidamo svojo hišo. Naši seljaki se ne bodo morali več boriti za „staro pravdo“, ker jim jo bomo mi zajamčili boljše in času primernejše. Vsak naš delavec more računati na odporo in zaščito v svojem

delu, vsak naš državljan brez ozira na svoje pleme ali vero ve, da so mu vse njegove politične pravice za vedno zajamčene in da bo postala sprošna enakopravnost naš politični credo. Jaz pa vam lahko zagotovim, da kralj Srbov, Hrvatov in Slovencev goji enako naklonjenost napram vsem našim državljanom. Naši uspehi na bojnih poljih so ustvarili nova poprišča za našo delavnost. Otvorili so nove vidike za vse naše življenje, ustvarili so nam popolnoma nov položaj in nam vsem naložili nove dolžnosti. Živim v prepričanju, da bomo mi vsi in vsi naši sodržavljanji širom bogate in prostrane domovine resno umeli te svoje dolžnosti. Jaz in moja vlada, zavedajoč se vseh obljub, ki so bile dane zgodovinskega dne 1. decembra 1918, bomo šli odkrito na roko vsemu, kar bo namenjeno blagostanju in napredku našega naroda. Srečen sem, ker iz prvih doživljajev v divnem Zagrebu črпам trdno prepričanje, da so vsi naši bratje iz vseh teh krajev navdahnjeni z istimi čustvi in isto vero in v tem imenu dvigam svojo čašo v čast in na srečo mile nam Hrvatske in Slavonije.“

Regent je obiskal v Zagrebu razne kulturne in druge institucije in sprejel v avdijenci narodne poslance in razne deputacije.

Kmetje pri regentu.

Največji vtis je napravil sprejem kmetске deputacije iz cele Hrvatske, ki jo je predvedel pred regenta kmet Šarf iz Čulinca. Kmetje so prišli vsi v lepih, slikovitih domačih oblekah in so se počutili popolnoma domače, ker so se zavedali, da ne stojijo pred tujim, temveč pred domačim vladarjem, ki ga razumejo in tudi on njih. Takoj, ko je vstopil regent v dvorano, so ga kmetje obkolili in prav prisrčno pozdravili, potem je pa njihov voditelj Šarf imel lep nagovor v imenu hrvatskih in srbskih kmetov iz Hrvatske. Regent se je kmetom prisrčno zahvalil za pozdrav, podal je vsakemu roko in se pogovarjal z njimi o letini in gospodarstvu sploh. Kmetje so se prerivali proti njemu, vsak je hotel spregovoriti z regentom par besed in regent je bil očitno zelo vzradoščen in je priprosto odgovarjal na vsako vprašanje. Kmet Majstorović je izrazil veselje kmetov svojega okraja, da je združena Jugoslavija pod narodno dinastijo Karagjorgjevičev v eno celoto, v kateri se govori en jezik in bije eno srce.

Enako prisrčen je bil tudi sprejem deputacije kmetov iz Medjimurja, ki so izrazili svojo hvaležnost bratom Srbom, ki so jih osvobodili iz težkega madžarskega suženjstva.

Regent je pokazal veliko zanimanje tudi za časnikarstvo in je govoril o njem s predsednikom hrvatskega časnikarskega društva, Regent je izrazil pri tej priliki upanje, da bo ustanovitev jugoslovanskega časnikarskega društva mnogo doprinesla k razvoju našega časopisja, kar bo v korist naše kulture in razvoja države.

Zadnja poročila iz Zagreba.

Zagreb, 25. junija. Danes dopoldne je obiskal regent Aleksander etnografski muzej, kjer ga je sprejel in pozdravil poverjenik za prosveto dr. Bazala, a v imenu hrvaškega ženstva Maja Turkovićeva. Dame so poklonile regentu več narodnih vezenin. Nato je obiskal obrtno in trgovsko zbornico, kjer ga je pozdravil predsednik Heinzel. Regent je pokazal veliko zanimanje za obrtne in trgovske razmere v zemlji.

Popoldne je regent prisostvoval nogometni tekmi, ki jo je zasledoval z velikim zanimanjem. Po končani tekmi je regent odšel peš na veliko narodno veselico v Maksimiru, kjer je bilo nad 30.000 ljudi, posebno veliko število je bilo kmetov, ki so kraljeviča Aleksandra navdušeno pozdravljali, a on je nagovoril mnogo njih. Ker se je vlila velika ploha, je regent odšel v mesto.

Danes zvečer se vrši v dvorani „Kola“ ples, ki ga priredi v čast regentu zagrebški častniški zbor.

Jutri dopoldne sprejme regent vse zagrebške časnikarje, a ob 12. uri se odpelje v Ljubljano.

GOVOR BANA LAGINJE.

Zagreb, 25. junija. Današnja „Riječ“ javlja: Z ozirom na govor bana Luginje pri svečanostnem obedu, zvedeli smo na merodajnem mestu, da sta uredila definitivno redakcijo tega govora sama ministrski predsednik Vesnić in ban Luginja. Po ti naši informaciji ostali ministri niso odgovorni za banov govor.

Slike iz zagrebske ulice.

Med množico, ki je čakala na zagrebskih ulicah na prihod regenta Aleksandra, stala je preprosta deklica z velikim šopkom. Ko je prihajal prvi oddelek kraljeve garde, vprašala je gospoda, ki je stal poleg nje, šepetajoča razburjenja:

„Kje je on, kje je on? Ali oni na prvem konju?“

„Ne, pogledajte, sedaj prihaja, ta ki sedi v prvem vozu!“

Urnebesni „živio!“ je zagrmel po Ilici, vse je vsklikalo in mahalo s klobuki, robci in rokami.

„Gospod, dragi gospod, kateri je on, jaz bi mu vrgla cvetja, kateri je, kateri je?“

„Oni, vidite, na desni, oni oficir, ki pozdravlja!“

„Joj, kako je mlad, kako je lep. Živio! Živio!“ In deklica je mahala s šopkom in navdušeno klicala: „Živio! Živio!“

In deklica je mahala s svojim šopkom in vsklikala. Oči so jej sijale. Bila je vsa iz sebe samega navdušenja.

„Pa vaše cvetlice?“ jo vpraša gospod. Šopek je še vedno držala v roki, ko je voz s kraljevičem že zdavnaj izginil. No, ona me je pogledala, kakor da se vrača z družega sveta. Pritisnila je cvetje na prsi in rekla: „Oj, kako je lepi, mladi!“

Na oglu Mesničke ulice in Ilice je hotel priti skozi kordon preprost delavec, ko ga zavrnejo, da naj počaka, ker pride regent, se je razjezil in rekel:

„Kaj me to briga, jaz sem komunist!“

Mož je moral ostati zadaj za kordonom. V tem se je pripeljal četverovprežen voz z regentom. Nepopisno navdušenje se je polastilo vseh, komunist je nekaj časa molče gledal, a naenkrat je rekel:

„Kako je to lepo! Tudi jaz bom pozdravljal, čeprav sem komunist!“

In komunist je začel kričati kolikor je mogel: „Živio regent, živio Aleksander, živio, živio!“

Na Markovem trgu po bakljadi. Ljudstvo se je razšlo, dva mlada pobalina sta našla nekje dve baklji in jih svečano nesla.

Med njima pa se je razvil sledeči pogovor:

„Čuješ, štefek, kaj misliš, ali bomo natolkli Italijane?“

„Bogme, da jih bomo,“ odgovori drugi, „kar v morje bodo skakali!“

Pred prihodom regenta Aleksandra v Zagreb je srečal neki Zagrebčan svoje znanke iz Zagorja. Pozdravil jih je, pogovarjal se z njimi, in seveda pogovor se je sukal največ okoli regenta.

„Kmetič pravi:

„Veste, gospod, jaz sem bil na fronti, ko je prišel tja Karlo, naš zadnji kralj. Kako smešen je bil ta kralj! Samo potapljal me je po rami, tako neumno se smejal, a rekel ni prav nobene besede. Ko je odšel Karlo, nam je rekel stotnik, da se je zato smejal, ker ima nas Hrvate tako neznansko rad, a da govoril ni zato, ker ne zna hrvaško. Takrat smo se pa smejali mi in rekli po tistem: Kako naš more imeti rad, ko se ne zna niti z nami pogovarjati!“

„Seveda! Kako nas je mogel imeti rad, ko niti našega jezika ni znal.“

„Slišite, gospod, ali pride res naš regent v Zagreb?“

„Gotovo! Ali vam to ni povolji?“

„Zakaj ne? Mi smo že slišali, kako je dober, da bo dal nam kmetom zemlje! Žal nam je, da že prej ni prišel. Slišite, gospod, ali je res, da on zna govoriti po naše?“

„Kako bi ne znal, saj on je Jugoslovian; kakor ste vi, kot jaz in mi vsi!“

„Potem pa gremo k njemu, kadar nas bo gospoda mučila! Kakšen Karlo, on je vedno držal z gospodo, a z nami niti govoriti ni mogel! A naš regent Aleksander ima gotovo nas Hrvate rad, ker zna govoriti z nami po naše! Kaj ne?“

„Seveda.“

„E, pa tako je tudi prav... z bogom, gospod!“

Ko je bila pred prestolonaslednikom v Zagrebu kmetska deputacija, je govornik izrekel lepo sestavljen govor; prestolonaslednik bi bil imel na kratko odgovoriti. Kmetje so svečano molčali... Mesto hladnega službenega odgovora pa stopi regent naenkrat in z živahno besedo sredi med nje, začne povpraševati pojedince, razgovarja po domače o kmetijskih težnjah, temu in onemu ljubeznivo podaje roko in v tre-

notku se formalna deputacija spremeni v živahen sestanek kmetov z njihovim vladarjem, pristrčen, neprisiljen, nepozaben. Ko odhajajo kmetje iz dvorane, jim žarijo lica. „To je naš človek!“ V tej konstataciji se izraža vsa njihova zadovoljnost, njihova ljubezen do narodnega vladarja.

*

Pri sprejemih se je dogodila tudi marsikatera vesela. Častitljiv zagrebski purgar, ki je bil v neki deputaciji že enkrat v avdijenci, stopi žarečega obraza pred prestolonaslednika. Službujoči dvorjani ga predstavi. Naš purgar pa zamahne z roko in se odreže, kažoč na regenta: „Midva se že pozna.“

Beleške.

Nj. V. prestolonaslednik Aleksander — Sokol. Prestolonaslednik je že mnogo let član srbskega Sokola „Dušan Silni“, ki se je po preobratu popolnoma spojil z ostalim jugoslovanskim sokolstvom. Zato ga v lepem javnem oklicu starešinstvo Sokolskega Saveza SHS naziva „Mili brat“ in vabi vse Sokole, da ga bratski pozdravijo.

Ministrski predsednik dr. Milenko Vesnić, ki pride v spremstvu regenta je šel drugega jugoslovanskega koncentracijskega kabineta. Dr. Vesnić spada med najuglednejše srbijanske politike, bil je dolgo let srbski in po ujedinenju jugoslovanski poslanik v Parizu. Šef vlade je odličen znanstvenik na polju internacionalnega prava, diplomat zapadne šole in moč visoke kulture. Politična javnost ga ceni kot lojalnega človeka in priznati se mora, da je v današnjih težavnih razmerah obstoj koncentracijskega kabineta v znatni meri odvisen od njegove lojalnosti in objektivnosti. Politično pripada dr. Vesnić srbski radikalni stranki, in sicer njenemu najzmernejšemu krilu. Predsednika vlade iskreno pozdravljamo na slovenskih tleh.

Minister za agrarno reformo dr. Hinko Krizman v Ljubljani. Z Nj. V. prestolonaslednikom pride v Ljubljano tudi minister za agrarno reformo Hinko Krizman. Pozdravljamo prvobornika agrarne reforme, ki je z odločnimi naredbami daleko naprej potisnil to prevažno narodno vprašanje. Vsi kmetje so mu za to hvaležni. Tudi v Sloveniji treba z agrarno reformo neizprosno naprej. Naše kmetsko ljudstvo ne more dopustiti nobenega umikanja na tem polju. Hvaležni smo ministru, da je z odredbo glede Aueršpergovih šum zaprečil povratek tega sovražnika našega ljudstva.

V prestolonaslednikovem spremstvu se nahaja poleg našega prijatelja ministra Kukovca, tudi minister pošte in brzojavov dr. Mate Drinković. Dr. Drinković je član Narodnega kluba. Mi ga cenimo kot odločno naprednega moža, ki je vodil odločno borbo z nazadnjaškimi elementi v Dalmaciji in ki je kot iskren rodoljub moral pretrpeti v vojni huda preganjanja. Naj bi se v Ljubljani in v lepih slovenskih krajih dobro počutil.

Podpredsednik Ribar v Ljubljani. Današnjega slavnostnega sprejema Nj. kralj. Visočanstva se udeleži tudi poslujoči podpredsednik Narodnega predstavništva dr. Ivan Ribar, ki se pripelje s prestolonaslednikom v Ljubljano. Podpredsednik Ribar bo predstavil regentu v Ljubljani navzoče narodne poslance. Mi našega odličnega prijatelja v demokratski Ljubljani iskreno pozdravljamo.

Z redom Sv. Save I. razreda je odlikovan predsednik slovenskega dela JDS. minister za socialno politiko dr. Vekoslav Kukovec. Isto odlikovanje so dobili tudi ministri dr. Krizman, dr. Drinković in dr. Korošec ki se nahajajo v spremstvu prestolonaslednika-regenta.

Spremljavo. Poleg članov kabineta nahajajo se v regentovem spremstvu še minister dvora Janković, od generalitete vojni minister Branko Jovanović, prvi adjutant general Zečević, generali Vasić, Tucaković, Maister in Plivelić, admiral Koch, komandant kraljevske garde polkovnik Živković z več pobočniki in ordonančnimi častniki, telesni zdravnik dr. Koen, beograjski policijski ravnatelj Lazarević in številno osebje dvorskega maršala. Kot ceremonijar fungira vršilec dolžnosti dvorskega maršala polkovnik Damjanović.

n. Prihod kraljeve garde v Ljubljano. Včeraj popoldne ob 17. uri prišel je v Ljubljano eskadron kraljeve garde-konjenice s fanfaro, ki je odšel s kolodvora takoj v topniško vojašnico. Ob pol osmih pa so prispeli trije bataljoni garde-pehote s svojimi godbami in korakali po mestu v domobransko vojašnico. Občinstvo, ki je bilo zbra-

no v velikem številu na kolodvoru in po ulicah, je veselo pozdravljalo postavne fante, ki so ponosno stopali po ljubljanskih ulicah.

Revolucija. Poverjenik za socialno reformo Gosar hoče prerezati vsako vez med Beogradom in Ljubljano. Dasi o kakem avtonomnem socialnem skrbstvu pred preobratom ni bilo govora, dasi pade socialno skrbstvo evidentno v državni delokrog (socialna bremena, n. pr. v industriji ne smejo biti v vsaki pokrajini drugačna), dasi je vso dobo poverjeništvu v Ljubljani prav dobro sodelovalo z ministrstvom, ki je pokazalo dosti iniciative, hočejo klerikalci prekiniti vsak odnošaj z njim. Na ukaz, da predloži spise, Gosar ne reagira. Spravil ga je v „miznico, češ da avtonomen, minister ga ne briga“. Ker spada pod socialno skrbstvo skoro vse, kar hočete, bo kmalu Gosar absoluten gospod v Sloveniji. V parlamentu prijeti ga, ne bo možno, ker on ministru ne parira, ker mu niti aktov, niti pritožb ne predlaga. Od ministra si da nakazati samo denar. Tu ima g. Protić vzgled, kako bo po njegovem ustavnem načrtu. Revolucijo v poverjeništvu za socialno skrbstvo treba zatreti tako, kakor ono na Zaloški cesti.

n. Kralj v naši ustavi. Stališče kralja je točno opredeljeno v ustavo za kraljevino Srbijo, proglašeno 5. junija 1903. Ta ustav sicer ni proširjen na nas, vendar se v resnici v glavnem izvršuje in so zlasti Srbijanci zelo natančni, da se ga drže. Določbe glede kralja preidejo brez dvoma skoro neizpremenjene v jugoslovanski ustav. Po ustavi je naša država parlamentarna kraljevina, t. j. vlada se sestavlja iz večine parlamenta in vodi vse državne posle pod odgovornostjo parlamenta. Kralj potrjuje zakone. Dokler kralj zakona ne proglasi, ne velja. Prestolonaslednik in ostali člani kraljevega dvora se ne morejo poročiti brez kraljevega dovoljenja. Kralj postavlja vse uradnike. On je zapovednik vse vojske. On daje odlikovanja. On ima pravo kovanja novca po zakonu. On ima pravo poveljevanja, preiskavo ali sodbo pa sme ustaviti le pri političnih zločinih. Kralj zastopa državo na zunaj. On napove vojno, sklepa mir. On seživa skupščino, jo odgodi, vendar ne preko dveh mesecev brez prestanka skupščine. Ako jo razpusti, mora obenem razpisati nove volitve najdalj v dveh mesecih, a v treh mesecih se mora sestati že nova skupščina. Noben akt kraljev se ne sme izvršiti, če ni sopolisan od pristojnega ministra. Ako bi kralj po svoji smrti ne ostavil moškega potomstva, prevzame njegove posle ministrski svet, ki najdalj v enem mesecu skliče „Veliko Narodno Skupščino“, ki sklepa o prestolu. Že iz teh podatkov se vidi, kako demokratska je bila Srbija. Novi ustav bo prevzel še najmodernejše demokratske pridobitve.

Odlikovanja. V Srbiji, oziroma danes v Jugoslaviji obstajajo na podlagi zakona o „ordenima i medalijama“ od 23. januarja 1883. in nekaterih kasnejših prememb sledeči redi: 1.) orden dvoglavega Belega Orla, ustanovljen v spomin obnovenja kraljevine, da se nagradi zasluge napram kralju ali državi; 2.) orden Takovskog Krsta (križa) za nagrado zaslug za nezavisnost in osvoboditev Srbije (ta red se danes ne podeljuje več); 3.) orden Svelega Save za nagrado zaslug za prosveto, književnost, cerkev in lepe umetnosti. Ordeni se morejo ustanoviti le z zakonom. Vsaki navedenih ordenov ima 5 stopenj (redov). Belega Orla more v Srbiji dobiti prvi red le 10, drugi red 20, tretji 40, četrti 50, peti 300 oseb. Ordene daje kralj ali iz lastne pobude ali na predlog poedininih ministrov. Leta 1904. se je osnoval še red Karagjorgjeve Zvezde, ki gre po rangi pred vsemi drugimi. Daje se ga za zasluge za kralja in domovino. Oficirji, ki dobe ordene za zasluge v vojni, jih nosijo z meči. Karagjorgjeva Zvezda ima 4 stopnje. Število odlikovancev je omejeno. Po rangi grede redi takole: Vse štiri stopnje Karagjorgjeve Zvezde, Beli Orel I., II., III., Sv. Sava I., II., Beli Orel IV., Sv. Sava III., Beli Orel V., Sv. Sava IV., V.

Velikost naše države. Evropa šteje po današnjem stanju okoli 38 držav in državic. Med njimi zavzema naša država prav odlično in važno mesto, kar se tiče števila prebivalcev in velikosti površine. Oboje ji jamči, da bo igrala v evropski politiki prav važno ulogo. Po številu prebivalstva stoji Jugoslavija med evropskimi državami na 11. mestu. Danes šteje okoli 13 milijonov prebivalcev. Več kot mi imajo prebivalcev Velika Ruska (78 milj.), Nemčija (60 milj.), Velika Britanija (46 milj.), Francoska (39 milj.), Italija (38 milj.), Ukrajina (36,5 milj.), Poljska (23,2 milj.), Španija 20,3 milj., Rumunija (15,5

milj.), Češka (13.2 milj.). Manj kot mi imajo vse ostale države kot Belgija (7.6 milj.), Ogrska (7.5 milj.), Nizozemska (6.9 milj.), Avstrija (6.4 milj.), Portugalska (6.25 milj.), Švedska (5.8 milj.), Grška (5.2 milj.) itd. — Po velikosti površine zavzema Jugoslavija 12. mesto. Njena površina znaša okoli 250.000 km². Večje so: Veliko Rusko (4,2 milj. km²), Francija (551 tisoč km²), Ukrajina (510 tisoč km²), Španija (504 tisoč), Nemčija (477 tisoč), Švedska (448 tisoč), Finska (377 tisoč), Norveška (325 tisoč), Velika Britanija (314 tisoč), Italija (312 tisoč), Rumunija (298 tisoč). Manjše kot naša država so: Poljska (247 tisoč), Danska (145 tisoč), Grška (142 tisoč), Češka (141 tisoč), Bolgarija (98 tisoč) itd. Pri tem je treba pripomniti, da je pri nas število prebivalstva z ozirom na površino še majhno in da je zato pri nas zemlje dovolj, če se prebivalstvo še pravi zelo pomnoži, kajti obilo rodovitne zemlje je pri nas še neobdelane in neobljudene. Obilo drugih držav je v tem pogledu že izčrpanih.

Srbske žrtve za našo svobodo. Čut hvaležnosti nam narekava, da se v slavnostnih dneh spominjamo tudi velikih krvnih žrtev, ki jih je doprinesel srbski del našega naroda, da je prišlo osvobojenje in da moremo pozdravljati danes v svoji sredi vladarja naše krvi. Nič manj kakor 390.000 srbskih in črnogorskih junakov je moralo žrtvovati svoje življenje, da se je mogla ustanoviti Jugoslavija. 310.000 jih je padlo na bojiščih, okoli 80.000 jih je pa pogrešanih, to je večinoma takih, ki so izginili v strašnih dneh umika skozi Albanijo. Poleg teh žrtev srbske armade, ki je izgubila tako polovico svojega moštva, je pa poginilo še okoli 630.000 oseb civilnega prebivalstva v ujetniških taboriščih, ječah, umiku na Jadransko morje itd. V celem je tedaj srbski del našega naroda položil nad en milijon človeških žrtev kot nerazrušljiv temelj naši državi.

Prebivalstvo naše države po narodnosti in veri. V kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev prebiva okoli 11.110.000 Jugoslovancev (85,2 %), 570.000 Nemcev (4,4 %, večinoma v Vojvodini), 430.000 Madžarov (3,3 %), 570.000 Albancev in Turkov (4,4 %), 208.800 Romunov in Kucovlahov (1,6 %) in 143.000 ciganov in Italijanov. Po veri se razdeli prebivalstvo: na 6.100.000 pravoslavnikov (47 %), 5.200.000 katoličanov (40 %), 1.400.000 mohamedancev (11 %) in 260.000 židov (2 %).

Jugoslovanska mesta. Poljedelske države nimajo tako velikih mest kakor industrijalne. Zato tudi ni v naši državi milijonskih mest. V naslednjem naštevamo naša največja mesta, pri katerih pristavljamo tudi število prebivalstva kakor se danes ceni. Največje mesto je Beograd, ki bo štel v kratkem 150.000 prebivalcev (toliko kakor Gradec), potem je Zagreb (okoli 120.000) in nato Subotica v Vojvodini (nad 100.000). To so naša vlemesta. Ostala so manjša in ne presega njih prebivalstvo stotisoč. Za Subotico je največje mesto Ljubljana (okoli 80.000), potem Sarajevo (okoli 65.000), dalje Bitolj v Macedoniji (60.000 je štel pred vojno, sedaj je razvalina), Reka (okoli 50.000), Maribor s predmestji (okoli 50.000), Skoplje ob Vardarju (okoli 42.000), Novi Sad v Vojvodini (35.000), Osijek (okoli 35.000), Plevlje (31.000), Sombor v Bački (30.000), Split v Dalmaciji (30.000), Senta v Banatu (30.000), Vršac v Banatu (27.000), Veliki Bečkerek v Banatu (26.000), Velika Kikinda v Banatu (27.000), Niš v Srbiji (25.000), Prilep v Macedoniji (22.000), Prizren v Stari Srbiji (21.000), Pančevo v Banatu (20.000). Vsa ostala mesta imajo pod 20 tisoč prebivalcev. Omenjamo le: Zemun (18.000), Kragujevac (18.000), Karlovac (16.000), Mostar (16.000), Veles v Macedoniji (16.000), Celje s predmestji (15.000), Banjaluka (15.000), Dubrovnik (15.000), Trbovlje (15.000).

Iz katerih pokrajin je nastala naša država. Naša država je nastala iz Srbije, ki je merila 87.303 km² in štela 4.490.000 prebivalcev, iz Črne gore, ki je merila 14.180 km² in imela 435 tisoč prebivalcev, iz Bosne in Hercegovine, ki sta merili 51.200 km² in šteli 1.900.000 prebivalcev, iz Hrvatske in Slavonije, ki sta merili 42.541 km² in šteli 2.621.000 prebivalcev, iz Reke, ki ima 50 tisoč prebivalcev, iz Vojvodine (deli Baranije, Bačke, Banata), ki meri okoli 20.000 km² in ima okoli 1.300.000 prebivalcev, iz Medjimurja, ki meri okoli 783 km² in ima okoli 100.000 prebivalcev, iz Prekmurja, ki meri okoli 1000 km² in ima okoli 97.000 prebivalcev, iz Slovenije, ki meri okoli 19.700 km² in ima okoli 1.150.000 prebivalcev (od Slovenije imajo zasedenega Lahi okoli 3500 km² s 170.000 prebivalci), iz Dalmacije, ki meri 12.831 km² in ima 650.000 prebivalcev (od

tega je ves severni del zaseden od Lahov), in iz ozemlja, ki ga je morala odstopiti Bulgarija (Strumica) in ki meri okoli 2300 km² in ima okoli 90.000 prebivalcev. V celem ima tedaj naša država okoli 251.000 km² površine in okoli 13 milijonov prebivalcev.

n. Komisija za začasno upravo deželne imetja v Ljubljani. Deželna vlada je na novo sestavila komisijo za upravo in likvidacijo deželne imetja: V njo je imenovala za prisednike: Ivana Stanovnika, posestnika iz Horjula; Ivana Ogrina, stavbnega mojstra v Ljubljani, kot zastopnika SLS.; prof. Jos. Breznika, kot zastopnika JDS., in Ivana Kocjana, uradnika okrajne bolniške blagajne v Ljubljani, kot zastopnika JSDS.

Češki minister bolan. Češki minister notranjih zadev Švehla je zbolel za živčno boleznijo. Prepeljali so ga na njegovo posestvo.

n. Antanta zaseda premogovnike v češko-poljskem ozemlju. Premogovniki v Orlavi, kjer so bile neprestane stavke in izgredi, so včeraj zasedli močne Antantne čete. V vsakem rovu je neprestan 30 do 50 vojakov v službi.

Prihodnja številka „Domovine“ izide zaradi praznikov šele v sredo z obširnimi poročili o slavnostnih dneh.

Ali ste že naročeni na „Domovino“?

Najcenejši jugoslovanski list je „Domovina“, ki izhaja trikrat na teden in stane s pošiljanjem na dom mesečno samo 3 K.

„Domovina“ prinaša najboljše informacije o vseh notranje- in zunanje-političnih dogodkih. Njeni zanimivi in iskreni članki vzbujajo splošno zanimanje.

Uprava „Domovine“ v Ljubljani, Sodna ulica št. 6, sprejema naročila. Na zahtevo pošlje nekaj števil brezplačno na ogled.

Program za prireditve ob prihodu regenta v Slovenijo.

1. DAN, V SOBOTO 26. JUNIJA.

Približno opoldne odhoda dvornega vlaka iz Zagreba. Prihod v Ljubljano, južni kolodvor ob 16.12. Prihod se javlja z 21 streli iz topov na gradu. Nj. Vis. regentu se javi na kolodvoru najprej general. Po pregledu častne čete se javi predsednik deželne vlade za Slovenijo.

Pred kolodvorom, kjer stoje v polkrogu častniki, stolni kapitelj, uradništvo, župan z občinskimi zastopniki in v ozadju občinstvo, govori župan pozdravni govor.

Nato se vrši takoj sprejeto po mestu, in sicer po cesti na južno železnico, nadalje po Dunajski, Aleksandrovi ter Bleiweisovi cesti do poslopja deželne vlade. Medtem ko se poda Nj. Vis. regent v svoje apartmane, se premika sprejeto mimo deželne vlade ter difilira pred prestolonaslednikom, ki se poda na balkon. Ob 20.30 dvorni dine v stekleni dvorani deželno-vladne palače, ob 21.30 bakljada z vojaškimi godbami.

2. DAN, V NEDELJO 27. JUNIJA.

Malo pred 9. odhaja Nj. Vis. regent iz vladne palače po Bleiweisovi cesti, Aleksandrovi cesti, Prešernovi in Stritarjevi ulici ter Mestnem trgu v stolno cerkev. Pri vходу ga sprejme in pozdravi knezoškof z duhovništvom in spremi na njegovo mesto. Kratka služba božja. Od stolne cerkve odhaja regent po Stritarjevi in Prešernovi ulici, Dunajski in Gosposvetski cesti k evangelijski cerkvi, kjer ga po kratkem pozdravu evangelijskega župnika sprejme z nagovorom pravoslavni sveštenik. Kratko pravoslavno blagodarjenje.

Nato se pelje Prestolonaslednik po Dunajski cesti, Selenburgovi ulici in Kongresnem trgu do deželne dvorane. Tam ga povede rektor univerze v univerzitetno dvorano, kjer je zbran akademski senat, in odtod na balkon, kjer ga pozdravi z nagovorom. Na trgu pred dvorcem je zbrana mladina ljubljanskih šol, srednješolci in akademiki. Ko stopi Nj. Vis. na balkon, se pojejo himne.

Vračajoč se iz deželne dvorane, gre prestolonaslednik peš med špalirjem dijakov s svojim spremstvom po Wolfovi ulici pred Prešernov spomenik, da položi venec, potem se odpelje v mestno hišo, odtam v državno obrtno

šolo in v muzej. V svoje apartmane se vrača ob trinaestih. Dejeuner.

Med 15. in 16.30 sprejem deputacij v reprezentacijskih prostorih deželno-vladne palače, potem vožnja regenta po mestu in poset ljudske veselice na Kozlerjevem vrtu.

Ob 18.30 obisk pri dravski diviziji.

Ob 19.30 diner.

Ob 21. svečana predstava v opernem gledališču.

3. DAN, V PONEDELJEK 28. JUNIJA.

Ob 8. vojaška parada na Bleiweisovi cesti.

Okoli 10. odhoda regenta v avtomobilih na Gorenjsko. V Kranju (ob 10.30) se avtomobili za čas ustavijo. Pozdravni govor župana. Nato nadaljevanje vožnje mimo Radovljice na Bled (prihod ob 12.) do zdraviliškega doma, kjer so postavljene deputacije. Pozdrav blejskega župana in govor zastopnika koroških Slovencev. Ob 13. dejeuner v hotelu Malnar. Ob 14. vožnja po jezeru do otoka v okrašenih čolnih. Po vožnji pristanejo čolni v bližini hotela Petran.

Ob 15. odhoda čez Begunje v Tržič, kamor se pride ob 16. Tržiški župan pozdravi regenta.

Po vrnitvi v Ljubljano ob 19. diner.

Ob 21. koncert Glasbene Matice in orkestra v dvorani Union.

4. DAN, V TOREK 29. JUNIJA.

Ob 8. odhoda v avtomobilih iz Ljubljane čez Trojane, Vransko (pozdrav župana) in Zalec (pozdrav župana) v Celje. Prihod ob 10. Pozdravni govor okrajnega glavarja kot mestnega gerenta in pozdrav izvoljenega župana celjskega okraja. Iz Celja vožnja čez Konjice in Slovensko Bistrico (v obeh krajih pozdrav županov).

Prihod v Maribor ob 12. Mestni gerent pozdravlja in govori pred mestno hišo. Nato svečani sprejeto v dvorano, kjer se sprejmejo deputacije. Govori zastopnik prekmurskih Slovencev.

Ob 13. dejeuner v Narodnem domu.

Ob 15. odhaja dvorni vlak, ki je prišel medtem v Maribor, z mariborske postaje po progi južne železnice preko Zidanega Mosta in Zagreba v Beograd.

POSEBNI VLAKI V SLAVNOSTNIH DNEH.

Povodom poseta prestolonaslednika v Sloveniji vozijo razen rednih še nastopni posebni vlaki:

NA PROGAH DRŽAVNIH ŽELEZNIC:

V soboto, dne 26. t. m.: Na progi Jesenice-Ljubljana gl. kol. vlak št. 1721 in 1718/II. del: odhoda iz Jesenic 11.49, prihod v Ljubljano gl. kol. ob 13.47, odhoda iz Ljubljane gl. kol. ob 23., prihod v Jesenice 1.10.

Na progi Kamnik-Ljubljana drž. kol. vlak št. 2156/II. del in 2159; odhoda iz Kamnika 12.30, prihod v Ljubljano drž. kol. 13.40, odhoda iz Ljubljane drž. kol. 22.49, prihod v Kamnik 23.55.

Na progi Novo mesto-Ljubljana vlak št. 2214 in 2211; odhoda iz Novega mesta 8.32, prihod v Ljubljano 11.26, odhoda iz Ljubljane 23.40, prihod v Novo mesto 2.27;

Na progi Kočevje-Grosuplje vlak št. 2312/II. del in 2317/II. del, z zvezo z novomeškim posebnim vlakom; odhoda iz Kočevja ob 8., prihod v Grosuplje ob 10. oziroma v Ljubljano ob 11.26; odhoda iz Ljubljane 23.40, oziroma iz Grosuplja 0.40, ter prihod v Kočevje 2.40.

V nedeljo, dne 27. t. m.: Na progi Jesenice-Ljubljana gl. kol. vlak št. 1711/II. del in 1718/II. del; odhoda iz Jesenic 5.30, prihod v Ljubljano gl. kol. 7.40, nazaj kakor v soboto.

Na progi Kamnik-Ljubljana drž. kol. vlak št. 2152/a in 2159; odhoda iz Kamnika 6.38, prihod v Ljubljano drž. kol. 7.45, nazaj kakor v soboto.

Na progi Novo mesto-Ljubljana gl. kol. vlak št. 2212/II. del in 2211; odhoda iz Novega mesta ob 6.40, prihod v Ljubljano 9.50, nazaj kakor v soboto.

Na progi Kočevje-Grosuplje vlak št. 2212/II. del in 2217/II. del, odhoda iz Kočevja 6.30, prihod v Grosuplje 8.30, oziroma v Ljubljano 9.50, nazaj kakor v soboto.

Na progi Trebnje-St. Janž vlak št. 2673 z zvezo na ljubljanski vlak št. 2211; odhoda iz Ljubljane 23.40, prihod v St. Janž 3.20.

V ponedeljek, dne 28. t. m.: Na progi Borovlje-Jesenice-Bled in nazaj; odhoda iz Borovlj ob 8., prihod na Bled ob 10., odhoda iz Bleda 18.30, prihod v Borovlje 20.17. Nedeljski vlaki

iz Ljubljane v Bohinj, na Koroško, v Planico in Kamnik radi tega v nedeljo, dne 27. t. m. ne bodo vozili.

NA PROGAH JUŽNE ZELEZNICE:

V soboto dne 26. t. m.: Na progi Zidani most-Ljubljana: odhod iz Zidanega mosta ob 11.30, prihod v Ljubljano ob 13.; odhod iz Ljubljane ob 23., prihod v Zidani most ob 24.30, prihod v Maribor ob 3.

Na progi Ljubljana-Borovnica: odhod iz Ljubljane proti Borovnici ob 22.30, prihod v Borovnico ob 23.

Na progi Vrhnika-Ljubljana: odhod iz Vrhnike ob 21., odhod iz Ljubljane ob 23. V soboto in nedeljo.

V torek dne 29. t. m.: Na progi Maribor-Grabštanj: odhod iz Grabštanja ob 7., prihod v Maribor ob 10. Odhod iz Maribora ob 15.29.

Na progi Čakovec-Maribor: odhod iz Čakovca ob 6.32, prihod v Maribor ob 9.30. Povratek v Čakovec: odhod iz Maribora ob 18.55.

PRIHODI IN ODHODI NAVADNIH VLAKOV.

Gorenjska proga.

Proti Jesenicam odhajajo vlaki iz Ljubljane: ob 6.38, 11.50, 18.51, 5.07 in prihajajo na Jesenice: ob 8.56, 14.06, 21.09, 7.21. — Odhajajo vlaki z Jesenic: ob 21.20, 18.50, 8.22, 5.07 in prihajajo v Ljubljano: ob 23.22, 21.00, 10.28, 7.10.

Dolenjska proga.

Proti Novem mestu odhajajo vlaki iz Ljubljane: ob 19.00, 14.32, 7.53 in prihajajo v Novo mesto: ob 21.52, 17.24, 10.43. — Iz Novega mesta odhajajo vlaki: ob 6.00, 13.27, 17.50 in prihajajo v Ljubljano: ob 8.51, 16.21, 20.44.

Mariborska proga.

Proti Mariboru odhajajo vlaki iz Ljubljane: ob 4.15, 10.41, 11.29 (brzovlak), 14.15 in prihajajo v Maribor: ob 6.59, 9.11, 15.04, 14.48 (brzovlak), 17.32, 22.31. — Iz Maribora odhajajo vlaki: ob 3.08, 8.33, 10.13, 14.24 (brzovlak), 17.00 in prihajajo v Ljubljano: ob 7.28, 10.15, 14.51, 17.27 (brzovlak), 21.52.

Kamniška proga.

Iz Ljubljane odhajajo vlaki: ob 12.02, 18.10, 14.00, 8.00 in prihajajo v Kamnik: ob 13.15, 19.21, 15.12, 9.10. — Iz Kamnika odhajajo vlaki: ob 5.19, 6.38, 12.02, 16.10 20.50 in prihajajo v Ljubljano: ob 6.30, 7.45, 13.12, 17.21, 22.03.

Vrhnjska proga.

Iz Ljubljane odhajajo vlaki: ob 19.20, 13.18, 7.25 in prihajajo na Vrhniko: ob 19.55, 13.53, 8.00. — Z Vrhnike odhajajo vlaki: ob 6.04, 10.00, 17.07 in prihajajo v Ljubljano: ob 6.40, 10.36, 17.43.

Gospodarstvo.

Dunaj, 25. junija. Donavska paroplovna družba je zvišala delniško glavnicu od 75 na 101 milijon kron.

Borza.

(Izvirno poročilo z dne 25. junija).

Borza v Curihi: Berlin 15.10, Holandska 197.25, New York 549.—, London 21.80, Pariz 46.—, Milan 34.08, Bruxelles 48.—, Kopenha-

gen 92.25, Stokholm 120.25, Kristiania 95.—, Madrid 92.—, Buenos Ayres 236.—, Praga 13.25, Zagreb 7.60, Beograd 30.50, Budimpešta 3.55, Varšava 3.80, Dunaj 3.90, Avstr. žig. 4.—.

Dunajska devizna centrala: Amsterdam 5875—85, Berlin 440—43, Curih 2790—95, Kopenhagen 2500—05, Kristiania 2700—05, marke (note) 436—39, leji 320—22, levi 280, švicarske note 2765—90, franc. note 1200—00, ital. note 900—00, Anglija 580, dolarji 146, rublji (Romanov) 220.

Dunaj, prosti promet: Zagreb 205—25, Budimpešta 92—104, žigosane ogrske 92—102, Praga 368—88, Varšava 101—117, novi dinarji 850—900.

Zadnje vesti.

PRIHOD JUGOSLOVANSKIH GOSTOV NA VSESOKOLSKI KONGRES V PRAGI.

Praga, 25. junija. Danes so z veliko zamudo prispeli semkaj jugoslovanski gostje na vsesokolski zlet. Med drugimi gosti so tudi ministri Pribičević, Nišić in Stojanović.

UKRAJINCI POROČAJO, DA POLJAKI BEŽE.

Praga, 25. junija. Venkov poročajo: Ukrajinci iz Podolja, ki so prišli v Prago na sokolski zlet, so prinesli vest, da se nahajajo Poljaki v divjem begu pred Rusi. Oddelki ruskih čet so baje že prekorčili mejno reko Zbruč in ruska konjenica je prispela baje že pred petimi dnevi v Kamjenec Podolskij, 18 km od gališke meje.

NOVI VPOKLICI NA POLJSKEM.

Varšava, 25. junija. Po mestu so nabiti lepaki, ki naznanjajo vpoklic vseh bivših podčastnikov, rojenih v letih 1890. do 1895. in vsega moštva 1885. do vstevši 1895.

NOVI POLJSKI KABINET.

Varšava, 25. junija. Včeraj sestavljeni kabinet Grabski ima na sebi vse znake začasnega kabineta. To je razvidno zlasti iz tega, da se nahaja v njem šest članov bivšega kabineta Skulskega in da štiri mesta sploh še niso zasedena. Minister za zunanje zadeve je bivši poslanik Sapieha, javna dela je prevzel curiški profesor Narutowicz, kmetijstvo pa profesor Bujak.

FRANCOZI NE PRIZNAVAJO SOVJETSKE VLADE V RUSIJI.

Pogajanja s Krasinom.

Pariz, 25. junija. Francoski ministrski predsednik Millerand je na včerajšnji seji zbornice iznova naglasil, da Francija nikakor ne more priznati sovjetske Rusije. V Londonu prevladuje splošno mnenje, da pogajanja z ruskim sovjetskim delegatom Krasinom ne bodo dovedla do nikakega uspeha. Govori se, da obstojajo med Krasinom in Ljeningom velika nasprotstva. Zato odpotuje Krasin v kratkem v Moskvo, da se tam ustmeno razgovori z Ljeningom.

POGAJANJA O SESTAVI AVSTRIJSKEGA KABINETA.

Dunaj, 25. junija. Pogajanja glede rešitve kabinete krize, ki so se včeraj prekinila, so se danes zopet nadaljevala. Pozno zvečer se je vršila pri predsedniku Seitzu konferenca strankinih na-

čelnikov, ki pa je imela le informativen značaj. Prava pogajanja se bodo vršila šele začetkom prihodnjega tedna. Danes popoldne se je vršil ministrski svet, na katerem je bila sklenjena cela vrsta predlog, ki bodo v kratkem predložene narodni skupščini. Razna važnejša politična vprašanja se bodo razmotrivala šele po rešitvi kabinete krize. Skupščina je danes sprejela proračunski provizorij v znesku dveh milijard v drugem in tretjem čitanju do 31. julija. Pri glasovanju so se Velenemci odstranili.

Dunaj, 25. junija. Govori se, da se bo avstrijska kriza vendarle omilila. Baje so socialni demokrati zadovoljni s tem, da dobi ministrstvo notranjih zadev nevtralna oseba in da se delokrog ministra za uk in bogočastje zelo razširi. Pogajanja se bodo nadaljevala še-le prihodnji teden, ker je večina poslancev že zapustila Dunaj.

NOVI NEMŠKI POSLANIK V PARIZU.

Berlin, 25. junija. Dosedanji poslovodja v Parizu dr. Mayer bo imenovan za nemškega poslanca v istem mestu.

DRŽAVLJANSKA VOJNA NA IRSKEM — ANGLEŠKI DELAVCI ZA IRCE.

London, 25. junija. V Londonderryju je izbruhnila pravcata državljanska vojna. Število mrtvih in ranjenih znaša že več stotin. Bolnice so prenapolnjene. Razvila se je prava verska vojna, kakor v najhujših časih srednjega veka. Vlade čete doslej še niso aktivno posegle v boj. Pač pa so prispale včeraj v Londonderry in druga mesta že močne čete, da vzpostavijo red. Takó katoliški Sinnfajnovci kakor protestantski unionisti neprestano ojačujejo svoje čete, da se maščujejo za zadnje žrtve. Angleški listi poročajo, da se nahaja velik del Irke v upor. Republikanski irski elementi so si baje že ustanovili svojo vlado in tudi revolucionarna sodišča ter dali tiskati svoje pisemske znamke. Angleška delavska konferenca v Scarboroughu je z veliko večino sprejela resolucijo, v kateri zahteva za Irsko pravico samoodločbe. Istotako zahteva, da se respektira samoodločba tudi za Egipt in Indijo. Pri predsedniških volitvah v Ameriki bo irsko vprašanje imelo veliko vlogo. V vseh strankah so Irce močno zastopani.

MEDNARODNI KMETIJSKI KONGRES V KOPENHAGNU.

Praga, 25. junija. Prihodnje leto se bo vršil v Kopenhagnu na Danskem mednarodni kmetijski kongres, na katerega bodo povabljeni zastopniki vseh evropskih držav. (Kakor znano, je Danska ena najvzornejših kmetijskih držav).

POGAJANJA MED MEDNARODNO DELAVSKO KOMISIJO IN MADJARI RADI USTAVITVE BOJKOTA.

Dunaj, 25. junija. Jutri prispe na Dunaj trije odposlanci mednarodne strokovne komisije iz Amsterdamu, da se pogajajo z ogrsko vlado glede ustavitve bojkota proti Ogrski. Delegati so predsednik angleške delavske strokovne komisije in obenem predsednik mednarodne strokovne zveze Appleton, potem tajnik te zveze Fimen in predsednik avstrijske strokovne zveze poslanec Huiber. Pogajanja z ogrsko vlado se prično v ponedeljek. Časopisje naglašja že sedaj da se delavski zastopniki nikakor ne bodo zadovoljili s praznimi madžarskimi obljubami, ampak zahtevajo garancije, da se beli teror popolnoma ukine.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA V LJUBLJANI

Štritarjeva ulica števil. 2. Podružnice v Splitu, Testu, Celovcu, Sarajevu, Gorici, Celju, Mariboru in Borovljah; bančna ekspozitura v Ptuj.

Delniška glavica
in rezerve okrog **K 50,000.000.—**
Telefon št. 261.

Sprejema
vloge na knjižice in tekoči račun
proti ugodnemu obrestovanju.

Kupuje in prodaja vse vrste vrednostnih papirjev,
= valni in dovoljuje vsakovrstne kredite. =
Brzjavni naslov: „Banka“.

Delniška glavica:
K 30,000.000

Jadranska banka :: Podružnica Ljubljana

Rezerve: okrog
K 10,000.000

Centrala: Trst. Podružnice: Beograd, Dubrovnik, Dunaj, Kotor, Maribor, Metković, Opatija, Split, Sarajevo, Šibenik, Zadar, Ekspozitura Kranj.

Sprejema: Vloge na knjižice. — Vloge na tekoči in žiro-račun proti najugodnejšemu obrestovanju. — Rentni davek plača banka iz svojega.

Kupuje in prodaja: Devize, valute, vrednostne papirje itd.

Eskontira: Menice, devize, vrednostne papirje itd. Izdaja: Čeke, nakaznice in akreditive na vsa tu- in inozemska mesta. Daje predujme: na vrednostne papirje in na blago, ležeče v javnih skladiščih. Daje trgovske kredite pod najugodnejšimi pogoji.

Prevzema: Borzna naročila in jih izvršuje naj hitreje.

Brzjavni naslov: **Jadranska.**

Telefon št. 257.